

Jobi erat
intimus
cruciatu-
sus.

QUIE, PRÆVENIUNT ME DIES AFFLICTIONIS. — Sed parum, inquit, fortasse videretur, si tantum in superficie carnis aut in extremis partibus corporis ista deserviret afflictio; nunc vero etiam usque ad intima viscerum, nervorum, ossium et medullarum penetrat horrenda corruptio ac tabes, quæ calore supra modum effervescente quasi inflammatur, et chillire facit omnia intestina, unde continuus nascitur in toto corpore cruciatus, qui nullam mihi quietis partem concedit. Philippus nescio quem ingentem cruciatum significari existimat inferni similem: « Magnos, inquit, dolores gehennarum significat, dum suas cum illis comparat penas quibus ejus viscera interno fervore coequerentur; » deinde vero quod addit « absque ulla requie » sic interpretatur, « quod doloribus simul et cogitationibus cruciaretur. » Sed prior sensus est simplicior, et est Tietmanni, Pinedæ et aliorum passim interpretum. Præveniunt me dies afflictionis, id est, ex improvviso nihil tale cogitantem oppresserunt: gravissima est enim ærumna, quæ incautum occupat. Porro *dies afflictionis* Septuaginta vertunt *ἡμέρας πένθητος, dies mendicitatis*. Alii referunt ad diem mortis, quod videret se juvenem aut virum robustum morte præventum, et jam jam moribundum in dimidio dierum suorum. Philippus ad internum iudicii appropinquantis timorem refert.

Vers. 28.

Jobi
animus
maror.

28. MORENS INCEDEBAM SINE FURE, CONSURGENS IN TURBA CLAMABAM. — Omnia, inquit, regerim et miserum animi ac conditionis calamitosissimum documenta præbui; sed quod ait: « Mœrens incedebam, » obscuritatem adfert, quæ est mœrentis animi tristitia, aliena ab omni luce et juvenilitate: quare ex Hebræo legi potest, *obscurus incessi*, contenebratus, aut quid simile: sic Jerem. IV, 28, *lugere terra et mœrere cœli* dicuntur cum obducuntur tenebris. Solent autem tristibus et miseris videri omnia tenebrescere, occupantibus cerebrum spiritibus obscuris, atris et lucis expertibus: quare et illa melancholiam generant quæ nigra sunt; hinc fit ut obscuritas ad lugubrem et nigrum lugentium habitum referatur. Significat ergo se sibi jam brevi morituro quasi funebrem luctum impendere, quod nemo futurus sit ex amicis ei superstes, qui defunctum lugeat, et supremum funeris honorem impendat: ita Pineda. Quod autem addit *sine fure*, suam mansuetudinem declarat, quæ in tantis doloribus sic ab omni fure iracundie sibi temperabat, ut præ doloris vehementia nemini convicium aut blasphemiam ingereret: solet enim furor nonnunquam ex mœre nasci, cum homo eos ulcisci querit qui sibi mœrorem attulerunt, aut cum mœroris causas a se repellere conatur. Cæterum, inquit, ad satisfaciendum nonnihil dolori meo, eumque vel in aliquo mitigandum, post sessionem mihi ipsi molestus, ut solet evenire iis qui graviter torquentur, « consurgens in turba clamabam, » id est, inter circumstantes me homines miseriam meam

lamentabiliter ejulabam, et explicabam dolorem meum, si forte, ut fieri solet, ex hoc aliqua mihi posset provenire consolatio. Sed quid? perparum a proximis inveni consolationis; unde subdit:

29. FRATER PUI DRACONUM ET SOCIUS STRUTHIONUM, Vers. 29.

— q. d. Conives et cognati mei crudeles sese mihi exhibuerunt ad similitudinem draconum, non solum non consolantes vel alleviantes meum dolorem, verum etiam suis venenosis sibilis, id est maledicis detractionibus et conviciis, me vulnera aggravantes; quibus tamen ego nunquam aliorum quam fratrem me exhiberi, omnem illis ostendens familiaritatem et charitatem. Socii quoque mei, cum quibus ego non aliter quam amice et socialiter convixeram, facti sunt erga me crudeles et immisericordes quasi struthiones, quibus non sunt viscera misericordie, et qui vix propriorum foetum miserentur: dicuntur enim struthiones ova sua passim in visis aut arena a quovis eo accedente proculcanda diripiendave deserere: sic nimirum etiam socii ac sodales, qui Jobum fovere ac solari in tantis doloribus debuisset, cum dereliquerunt. Alii ideo censent Jobum se draconum ac struthionum fratrem appellasse, quod ea animantia tristes voces edant, quales Jobus, immenso malorum pondere degravatus, promebat. Inter dracones porro et struthiones habitare Job dicitur, quia eorum societatem cogebatur ferre, qui instar draconum varii, versipellis, subdoli et vafri sunt; tum etiam qui ore venena vomunt, et dicitaria scommataque quasi e plastro jaclantur, tabe obvios quosque aspergunt; tum etiam stolidi sunt, et capite cœsi: et tamen tot iniquis hominibus undequaque septus, nunquam eorum ingenium mœrove hausit, impietatem ehibit, aut vitium imbibit. S. Hieronymus exponens ista verba socius struthionum ait: « Fatuus factus sum et insipiens sicut struthio avis stultissima, » q. d. Ne arbitremini me sapientiam ostentare, cum argutias vestras callidas et multosias eludo; cum multa taceo, et plura dissimulo, fatuus factus sum et insipiens apud vos; at re ipsa magis sapiens, nam hæc affectata ignorantia disertæ sapientia est, et qui sic magis desipit sapit magis: porro sensum hujus loci tropologicum vide apud S. Gregorium lib. XX Moral. cap. xxx, qui per *deanos* vult designari multosios, per *struthiones* vero simulatores et hypocritas.

30. CUTIS MEA DENIGRATA EST SUPER ME, ET OSSA MEA ARUERUNT PRÆ CALUMNIÆ. — Vi morborum et ærumnarum et maximo mœre non tantum faciem et carnes extenuatas, sed etiam ipsas ossium medullas absumptas esse significat: simili sensu David *Psal. xci*, 11 ait ossa sua sicut cremum aruisse. Sane illud notum est *Prov. xvii*, 22: « Animus gaudens etatem floridam facit: spiritus tristis siccatur ossa: » mœror enim vitalem calorem absumit, et nutritionem partium minuens paulatim tabem inducit: idcirco Plato in *Cratyl.* censet ex Chryssippi et Socratis sententia *ἄνθρωπον, molestiam*

Jobi socii draconibus et struthionibus comparantur.

Jobi
animi
delictum
adru-
tur et
tabes-
cent.

animi, quasi *ἄνθρωπον* dictam, hoc est totius corporis dissolutionem. Tropologicè S. Gregorius lib. XX Moral. cap. xxx hunc versum exponens, hoc perfectis esse omnibus commune prodit, ut dum infirmi caelestium obliiti atque sui ad vitiositatem et scelus prosiliunt, ipsi magno sint in mœre, atque infimo igne crucientur: Dei enim zelo uruntur et liquefiunt anime sanctæ, et velut in equuleo distenduntur, cum perire illos vident et divinis bonis spoliari, quos Deus evangelii lumine colustrat, et amantissime invitât ad sempiternam felicitatem; et libenter quidvis patiantur, ne miser in calamitosissimam pestem et salutis perniciem corruerent. Cum Deus Noe diceret homini innocentissimo, et in quem oculos benevolentie suæ conjecerat *Gen. vi*, 13: « Ego disperdam eos cum terra, » S. Chrysostomus ait illum perditum mundum instaurarorem, tametsi virtutum omnium presidio septum, exhorruisse tamen in formidabili Numinis oraculo, et prope immenso animi dolore illud audivisse: justi enim, quos zelus et divini honoris amor salutisque mortalium inflammat, pro aliorum, inquit, salute ferre quælibet eligerent, et mirum quantum solliciti sunt. Et certe apostoli docti a Christo, et qui deinde eorum vitam et pietatem secuti sunt, tum dictis suis tum facinoribus ostenderunt, hujus zeli proprium esse devorari, et comedi, et tabescere, et irasci, dolere, exanimari: vide quæ in *Expos. Patr. Græc. in Psalm. ad Psalm. lxxviii*, 10 notavimus.

Vers. 31.

31. VERSA EST IN LUCTUM CITHARA MEA, ET ORGANUM MEUM IN VOCEM FLENTIUM. — Proverbialis est sententia, quæ magna significatur rerum conver-

sio; an autem Jobus usus fuerit cithara et organo sicut David, vel domi habuerit symphonicos pueros, quorum numero cantico laxaret animum, et ad caelestium rerum contemplationem excitaret spiritum, incertum est. Hoc tamen certum, ite *cithara* et *organum* felicem significari fortunam et hilarem animum; in voce autem *fletium* et lugubrisono infelicem, et ærumnosam sortem, et anxium animum, et mœrere contractum: quare captivi Babylonii cum nihil sibi in alieno solo juvandum promitterent, mœrentes animis ac diffidentes lacrymis *Psal. cxxxvi*, 2, ad Babylonica fluentia in salicibus organa sua suspendunt. Id quod ad custodiam castitatis referens Methodius in *Quæst. inquit*, vocant habitacula sua, quæ suspenduntur a funibus castitatis, ut tancant laquearia, ne rursum abjecta in intemperantiam lacu volentur: hæc enim castorum princeps cura est et continuum opus, sese a terra disjungere, attollere mentem et cogitationem in cœlum, beato suspensio esse elevatos, nec permittere ut animus et ipsa membra, quæ organa sunt Spiritus Sancti, illa contagione polluantur; in *salicibus* autem suspenduntur, cum omnem speciem inhonesti motus refugiant, coercent corporis sensus, et nimiam eorum libertatem comprimunt: denique *flet super flumina Babylonis*, dum Sionis recordantur, et deplorant hujus vite miseriam et continuam calamitatem, in qua semper domi et foris sunt hostes omni ratione meliendi, qui insidias pudicitie moliantur: contra quos quomodo Job sese armaverit defenderitque, audies seq. cap. vers. 4 ac seq.

Cithara et organum cum felicitatis et letitia symbola.

Casti organa lasciviam suspendunt.

CAPUT TRIGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Postquam Jobus suas recensuit calamitates, subdit eximiorum operum catalogum, quo evincat se non ob anteacta crimina in ærumnas incidisse: dicit autem exordium ab exactissimo ac plurimum mirabili testimonio cultu: deinde plures enarrat alias virtutes suas, quibus a puero assuevit; removens a se suspicionem scelerum quæ semper exhorruit: denique Deum ipsum citat, et innocentie suæ iudicem optat

1. Pègipi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. 2. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, et hæreditatem Omnipotens de excelsis? 3. Numquid non perditio est iniquo, et alienatio operantibus injustitiam? 4. Nonne ipse considerat vias meas, et cunctos gressus meos dinumerat? 5. Si ambulavi in vanitate, et festinavit in dolo pes meus: 6. Appendat me in statera justa, et sciat Deus simplicitatem meam. 7. Si declinavit gressus meus de via, et si secutum est oculos meos cor meum, et si manibus meis adhæsit macula: 8. Seram, et alius comedat: et progenies mea eradicetur. 9. Si deceptum est cor meum super muliere, et si ad ostium amici mei insidiatus sum: 10. Scortum alterius sit uxor mea, et super illam incurventur alii. 11. Hoc enim nefas est, et iniquitas maxima. 12. Ignis est usque ad perditionem devorans, et omnia eradicans genimina. 13. Si contempsi subire iudicium cum servo meo, et ancilla mea, cum disceptarent adver-

sum me. 14. Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus? et cum quiesierit, quid respondebo illi? 15. Numquid non in utero fecit me qui et illum operatus est: et formavit me in vulva unius? 16. Si negavi, quod volebant, pauperibus, et oculos vidua exspectare feci. 17. Si comedi buccellam meam solus, et non comedit pupillus ex ea: 18. (Quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, et de utero matris meae egressa est mecum.) 19. Si despexi pereuntem, eo quod non haberet indumentum, et absque operimento pauperem: 20. Si non benedixerunt mihi latera ejus, et de velleribus ovium meorum calefactus est: 21. Si levavi super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiorem: 22. Humerus meus a junctura sua cadat, et brachium meum cum suis ossibus confringatur. 23. Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, et pondus ejus ferre non potui. 24. Si putavi aurum robor meum, et obrizo dixi: Fiducia mea. 25. Si latatus sum super multis divitiis meis, et quia plurima reperit manus mea. 26. Si vidi solem cum fulgeret, et lunam incidentem clare: 27. Et latatum est in abscondito cor meum, et osculatus sum manum meam ore meo. 28. Quae est iniquitas maxima, et negatio contra Deum altissimum. 29. Si gavisus sum ad ruinam ejus qui me oderat, et exultavi quod invenisset eum malum. 30. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam ejus. 31. Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus ut saturemur? 32. Foris non mansit peregrinus, ostium meum vitori patuit. 33. Si abscondi quasi homo peccatum meum, et celavi in sinu meo iniquitatem meam. 34. Si expavi ad multitudinem nimiam, et despectio propinquorum terruit me: et non magis tacui, nec egressus sum ostium. 35. Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens: et librum scribat ipse qui iudicat. 36. Ut in humero meo portem illum, et circumdum illum quasi coronam mihi? 37. Per singulos gradus meo pronuntiabo illum, et quasi principi offeram eum. 38. Si adversum me terra mea clamat, et cum ipsa sulci ejus desent: 39. Si fructus ejus comedi absque pecunia, et animam agrorum ejus affluxi: 40. Pro frumento oriatur mihi tribulus, et pro horde spina.

Ver. 1.
Job pas-
sum habi-
tum cum
oculis;
et quale
illud.

Aspectus
virginis
quam si
Tugles
dus.

1. PEPIGI FODUS CUM OCULIS MEIS, UT NE COGITAREM QUIDEM DE VIRGINE. — Jobus hic de oculis suis quasi de inimicis loquitur, a quibus salus impeterebatur, cum quibus honoratum fedus in eundem censuit: nam cum nervos eorum omnes elisisset, et in primis curiositatem domuisset, unde erumpit impudicitia, ita victor pactus est, et hanc legem sibi sanctissime et religiosissime indixit, ut oculi ad res necessarias, et praestandam erga alios charitatem, quando esset opus, aciem intenderent, nunquam autem ad ministerium cupiditatis, aut perfraudandae et pulchritudine voluptatis, et immittendis in animum minus honestas et pudicas cogitationes. Ut ne cogitarem quidem de virgine, ubi modum loquendi observa: neque enim dixit: « Pepigi fedus cum oculis meis, ut ne intuerentur quidem virginem: » sed, « ut ne cogitarem quidem de virgine: » videbat quippe vir sapientissimus ex aspectu virginis ita facile cogitationem accendi perpetrandi sceleris, ut jam ipsa visio sit veluti cogitatio, quoniam ea aspectum continuo sequitur, cogitationem delectatio, delectationem consensus; unde merito dicitur Thren. iii, §1: « Oculis meis deprædatus est animam meam. » Porro eleganter ait se *fedus pepigisse cum oculis*, quia sicut in federibus et compositionibus qui

fœdera percutiunt, aliquid ex utraque parte de suo jure deperdunt, ita cupiebat Job, ut oculi de suo jure aliquid perderent non videndo interdum quae liceret, neque omnem etiam licitum intuenti occasionem arripiendo; ipseque etiam animus de suo jure aliquid remitteret, id est voluptatem, quam ex pulchritudine rerum aspectu licite poterat accipere.

Cajetanus observavit in federe hoc, quod Job pepigit cum oculis, indicari propositum firmum et inviolabile non aspiciendi curiose feminas, eo quod pacta et fœdera nullo pacto licet violare et infringere; sancti igitur fedus cum oculis, ne cogitet, quia incautus corpore pulchritudinis intuitus turpium cogitationum ac motuum seminarium est. Quare significanter dixit: « Pepigi fedus, ne cogitarem, » quam si dixisset: « Pepigi fedus, ne intuerem, » ut per hoc ipsum pateat appositum esse ad colendam castitatem consilium, oculos cohibere; quod est primos orsus mali suaviter serpentis præcidere: nam qui amat oculos praesertim intuentur, ut ex Aristotele prodit Athenaeus lib. xii. Præterea cum prodeat animus per oculos in apertam lucem et conspectum, in iisque, ut in tabella homo in lumine collocata, tacite animorum affectiones pingantur, clarum est, ita re-

Car Job
cum ocu-
lis scilicet
facit fa-
das, ne
cogitet.

Oculus
reflexio-
nem nisi
inducat.

gendas atque omni providentia componendos videri, ut nullius mali factoris indicium prehendere possint: est enim illud Plinii verissimum lib. xi dicens: « Profecto in oculis animus inhabitat; » et majori auctoritate D. Hieronymus Epist. 40: « Tacui, inquit, oculi cordis latentur arcana; » hinc disertissimus Chrysostomus hom. 43 in Colos. oculos vocat τὰ φῶτος ὀφθαλμοί, membrum animi, quod iis tangi quodammodo ipse et prehendi videatur; vel ὀφθαλμοί, animi oculum, quod iis velut tibi perforatis resonet, et arcanae notiones eloquatur: eosdem etiam Nonnus in lib. iii Dion. venuste nominal *ὀφθαλμοί, τῶν δεινῶν, πρῶτον tacitos*, sine voce clamoros, qui dum silent loquantur, qui foras eminentes infimum tamen animum patefaciant, quibus veluti apertis carceribus abditae animi affectiones in apertum excurrant, seque in communi luce ostentent. In iis moror, in iis gaudium, in illis hians et indomita cupiditas, in iis venus et libido cubat, in iis quoque modesta mentis expingitur: quo vel solo nomine habendam eorum in primis rationem et diligentem curam esse constaret. Quid quod oculi sunt « fenestras animorum, » ut eos appellat D. Gregorius hom. 6 in Evang., pontifex vere magus, qui trophæis virtutum insignibus Capitolium exornavit, per quas fenestras non mors una, sed multae mortes introeunt; parumne declarat, quam in iis moderandis cauti, et diligentes atque in omnem partem intenti esse debeamus? Nyssenus Gregorius, non virtute minus quam eloquentia nobilis, cum serm. 3 De Orat. attulisset illud Jeron. ix, 21: « Mors intrat per fenestras, » quas interpretatur corporis sensus: « Vere, inquit, saepe oculus *ὀφθαλμὸν ἁρτηρῶν ἰσθμῶν, multis moribus introeundi aditum praebet:* » videt irascentem, et emulatur; commoda fortuna ulentem, et invidet; superbum, et odit; suavitate oris venustam, et concupiscit.

Oculi fenestras animorum per quas mors intrat.

Leonum via in oculis.

Innata Visi

Itaque hoc mihi dignissimum videtur propheticis illis fontibus lacrymarum, quod in his partibus humani corporis tam pretiosis et tam charis malus demon armamentarium suum ponit ad acropolim animi qualibet eadem, et miserrime crudelissime delendam: nam ut leonum vis omnis constat in oculis auctore Plinio lib. vii, cap. xvi: sic ille, ut a D. Petro nuncupatur I Epist. v, 8, *leo rugiens vim malitiae omnem immittit in oculos, ut nefarium cupiditatem inflammet in illis qui prompti sunt ad vitam, ut amorem, ut avaritiam, ut invidiam excussit, et ceteras animi pestes, quae per oculos in penetrata cordis ingrediantur.* Per has portas impius ille prodo in castellum innocentiae primum scelus, mortem, et gaudium et omne genus calamitatis invexit. Vidit enim magna homo nam parens Eva lignum vite Gen. iii, 6, quod esset « pulchrum oculis aspectu delectabile, » illisque tibi canalibusque animi veneni vim exhaurientes, se nosque immensus doloribus obiecti; hinc opinor insita nobis et innata mirifica a natura videndi cupiditas, quae

satiari posse non videatur, quam Salomon in mirandis suis concionibus in hunc modum expressit Eccl. i, 8: « Non saturatur oculus visu, » et ab eo forte sumens Aristoteles lib. I Metaph. cap. i: « Etiam, inquit, nihil acturi, si *ἴδῃ, ἴψῃ, ἴψῃ* videre, praeter omnibus aliis, ut ita dicam, eligimus. Neque vero modo Satanas hoc genere doli et maleficij grassatur, verum etiam mundus, alter mentium inimicus, cum oculis societatem coeque videtur ad debilitandum animi robur et honeste vite fractus elidendos: illum Joannes evangelij scriptor, et a Christi sine tantis, quantum hemi strati videmus, divino penicillo adumbrat ut tricorporum quendam Geryonem triplici armorum genere in sacrum Deo peccatus ferocientem, atque in primis dat illi « concupiscentiam oculorum » ut letum acerrimum: quo telo eheu! in maxima hominum parte sagittatus animi ad pietatis et virtutum omnium interfectionem funditur I Joan. ii, 16: « Omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vite. » Hinc ille insidiae infandae et salutis proditoris, quas appellat *seductiones oculorum* D. Augustinus lib. X Conf. cap. xxxiv, de quibus felicissime superatis adorea nobilibus et triumpho gloriosius epinicia deo canit, et in futurum illius opem praesidiumque implorat: « Resisto seductionibus oculorum, ne implicentur pedes mei, quibus ingredior viam tuam, et ergo ad te invisibiles oculos, ut tu evelas de laqueo pedes meos. »

infestus.

nam et mundus oculis abstrahit.

Oculi seductionem animam.

Expertus vim illius pestis Propheta regius in sacris hymnis consimili devotione precatur Psalm. cxvii, 37: « Averte oculos meos ne videant vanitatem, » ubi S. Hilarius divine: « Orat, inquit, averti animi et corporis oculos, eos scilicet qui in theatralibus ludis captivi incubant, eos qui vestium praefata mirantur, eos quos auri splendor et gemmarum varietas occupat, » etc.: haec enim omnia quae in mundo blanduntur Propheta pius unius vanitatis nomine intelligit, pro qua dixit Chaldaeus paraphrastes *meducium*, quod sint plenissima inanitatis, cum tamen beatissimum sortem et choragium liquidarum voluptatum praese ferre videantur. Ab his ergo S. David orat oculos averti suos, et potentissime a Deo rovat, ne pelliceant ad immoderatam cupiditatem, ne in fraudem scelusque inducant; et alio in loco Psalm. xxxix, 5, beatum illum praedicat, « qui non respicit in vanitates et insanias falsas: » dixit falsas, hoc est *mevances*, ut vertit S. Augustinus de Septuaginta, qui ponunt *μενῶν, ψευδῶν, insanias mendaces*; D. Hieronymus eleganter ex Hebraeo reddit *pompam mendacii*, nam vere, ut antea innuebamus, pompa omnis et pelliceans illa percutientium rerum felicitas velut arte prestigiatorum illuditi oculis pernicioso mendacii genere, antiquae appetitionem inanem dimittit, ut beatissimi jure videantur, qui avertunt oculos, ne ruant in eandem insaniam, qua multi bracteato mendacio illusi bacchantur. Itaque Asterius Amaseus ponti-

Oculi vanitatis haec videntur.

Jandi pompa mendacii.

fex in hom. De VIII. ait illos obruendos esse parapetasmate, ut ego interpretor, manu prudentia texto et elaborato : non de cura loquens oculatorum, si quid forte se luminibus objiciat, quod perniciem anime atque damnum adferre possit : Fuge, inquit, prætercurrere, *καὶ ἐπιτρέψω σοὶ τὴν ὄψιν σου, ne videantur obducere.* Hæc et plura similia adferri possent ad declarandum multiplex periculum, quod in vitam salutemque importaretur, ni aspectum summa diligentia, cura et sollicitudine moderemur; siquidem nullus est patientior aditus quam per oculos ad nequitiam et libidinem introrittendam. Oculi sine dubio sunt non modo *portæ solis*, ut aiebat olim Pythagoras, verum etiam *amoris introitus*, per quem in intimi se animi arcana insinuat : est enim amor *ἡρώδης* sive *argento vivo* persimilis, qui rimas vel minutissimas liquido modo subeat; hinc *ἔρω*, id est *amor*, ut Plato monet in *Cratyl.*, dictus fuit a sapientibus, quod *ἔρω*, in animos insinuat : patere oculi non possunt, quin subito ingrediatur. Quo refertur aliorum quoque sententia, qui *ἔρω*, hoc est *amare*, dictum aiunt ad *ἔρω*, a *videndo* : que non magis sono vocis quam ipsa re similia sunt; cum naturale sit omnibus, ut qui vident formosum quidpiam et concinnum, eo ipso ad amandum incitentur, et qui amant, avidissime cupiant rem amatam pervidere.

Stat ergo amor dolose in insidiis, et in ipsi deam palpebris nidulatur, ut cum lumina aperta senserit, in arcem ipsius castimonie et pudoris violentus invadat. Post videre est continuo exoriri hinc inde symplegadas inter se concurrentes, duo castella in adversis amantium oculis edificata; hinc inde amores et pupillis armatos ignea tela jaculari, quorum flamma sit *ἄδωρος*, omni malleolo et igne græco *potentior* ad inflammandum. Incredibile dictu est, quam subito uno ex visu et conjectu oculatorum, ut tenui et scintilla, magnum erumpat incendium; quod vix ullus imber lacrymarum et momentis rationis contentio restinguat : « Ut vidi, inquit ille, ut perii : » aspiciere prope est uri et perire; et tanta est amoris impotentia insanusque furor, ut perire delectet, atque in luis contagione immori. Quam ob causam meo judicio Vates, cæli oraculo et divino spiritu afflatus *Ezech. XXIII, 16*, a *insaniam* concupiscentiam oculatorum « nuncupavit; hinc obsceni motus libidinis, hinc maculis pudicitie candor, hinc corporis turpitudinem, hinc veneræ insidie, hinc thori geniales polluti, hinc supra adulteria que gignuntur. Itaque S. Chrysostomus ait oculum non coercitum, quo quis male utatur, fieri sepe *πορνεία καὶ πόρνη, adulterii conciliatorem*; quem admodum longe ante gravissimus Tertullianus lib. *De Cult. fem.* cap. n. decorem muliebrem elegant *invitatorum libidinis* appellaverat; et eadem mente S. Basilius, excellentis et divine vite magnus auctor, in lib. *De Virgin.* ait contutum veluti quemdam esse tactum, qui titillet et vo-

Oculi sunt porte animis et cupiditatis.

Amor græco ἔρω dicitur unde dicitur.

Ex oculis telis concupiscentiam emittuntur.

Oculi peccata libidinis.

luplante incendat, illumque adeo esse *κατακλιθεὶς ἔρω*, *ducem prævium et pronubum*, ut illo loquar, ejus conjunctionis, quam libido voluptatis efficit. Quin et genus quoddam fascinationis eruditissimi quidam viri esse putant, que ipso intuitu animam conficiat, et tabem furiosi amoris immittat : oculi enim amantium spiritu quodam igneo et radioso complentur, qui cum tenui vapore delatus ferit primum oculos, subit deinde subtiliter usque ad cor, et illa ciet cupidinis miracula, de quibus cogitantes stupemus.

Hinc Zalencum multi, ut acerrimo judicio præditum et intelligentem, suis laudibus et honorato præconio in cælum extulerunt, quod adulteris lumina eruenda lege sancivit, quod oculos esse videret luxurie fontes et abominandi flagitii, quo alienus lectulus indigne violatur, proindeque pœnas ab illis peti oportere; id vero si cui forte incredibile videretur, oculosque negare esse lenones humane voluptatis et nequitie detestanda, is si mentem in veterum seculorum atates memoriamque intendat, videbit sane multos qui non alio quam oculatorum telo primum vulnus pudicitie imposerunt, alios offenderunt, conscientiam suam lacerarunt. Quid enim aliud præceptum egit Davidem, alioqui sanctum et prophetam, et a pudoris et gratiæ possessione dejecti? res tota prodat in sacris monumentis. Cum somno meridiano se mollius recreasset, surrexit in lectulo regio, captare liberiorum auram voluit, deambulavit in solario domus regine, unde liber in omnem viciniam prospectus fuit; circumegit curiose oculos II *Reg. XI, 2*, « viditque mulierem se lavantem ex adverso; » cujus forma et eximiam pulchritudinem ad omnem venustatem excelluisse dicitur, sic ut nulla videretur esse posse ornatior : vidit et subito a formoso illo spectaculo radiis, et cum radio fulgur, et in fulgure vibrans ignis amoris interiora depascens, unde illa consecuta sunt, que cum legimus, vel audimus, incredibili miseratione commovemur. Deus boni ! quemam hæc mutatio est? Quid fodam et luctuam illam eladem in beatissimi viri mentem invenit, que deinde tot lamenta, cinerem, et ciliicium et perennes fontes lacrymarum exivit? Magnus ille Messias pater, ille a Deo coronatus et vaticinio pollens, in ejus puro et niveo petore ut in opportuno diversorio S. Spiritus domicilium posuerat, unde velut et tripode loquebatur; ille præ mirabilis atque pictor evangetii futuri, et Ecclesie olim triumphantis, cuius omnia arcana cognorat; ille divinitus amplissimo dominatu fruens, cæli donis cumulatus, sapientia illustris, domus Saulis et gentium barbararum victor, cui ad cumulum humane felicitatis nihil admodum deesse videbatur, uno contuitu fuit stratus et abjectus, et puro incestus, et nitido maculosus, et innocente reus, et victore captivus, et libero servus libidinis, et vidente cæcus, et Dei amico hostis, ex opulento spoliatus et miser evasit. Ita elo-

Fascinationis per oculos.

David per incestum aspectum lapsus in crimine suavitatis.

Seneca libidinum fugam cavitate emendat.

ganter Cresollius noster lib. IV *Myst.* cap. x, ubi ample, et adhuc fusius *Anthol.* cap. xi, sect. 6 hoc argumentum prosequitur.

Incredibile sane dictu est, quam prompta subitaque sit oculatorum actio, quamque facile possint in labem et impudicitiam incurrere : rigidum ut penitus caveret Jobus, hanc sibi rigidissimam continentiam legem indixit, ne cogitaret quidem de virgine : quod ut a se impetraret : « Pèpigi, inquit, fœdus cum oculis meis. » Quem locum B. Laurentius Justinianus lib. *De Perfect. grad.* cap. iv sic illustrat : « Intelligebat quippe homo sanctus sapientia et virtutibus plenus impudicum aspectum oculi noxiis cogitationibus cor maculare, et delectatione inficere, atque sæpissime ad peccati consensum impellere : quamobrem ut mala hæc omnia superaret resistendo, virtutis censura ac etiam divini timoris studio corporaliolum procaecitate coerceret, que semper viget, frequenter etiam affectum continentium virorum everit, et in impudicitiam præcipitium trahit. Membrum est oculus lubricum, instabile, semper nonnulla inspicere cupiens, et inspecta repetere; huc illucque reflectitur, curiositatem suam implere volens nec valens; vacantis animi sibi connectit ignaviam, atque in propatulo rerum expositis mentis intentionem rapit, dissipat prudentiam, cogitationes sine intellectu reddit; nisi subjecliat sapientia jugo, et intentæ considerationis refrœnetur arbitrio. Merito igitur ille commendandus est vir, qui vigilanti cura ita se utiliter exercet in mente, ut insaturabilem oculatorum appetitum gravitatis virtute substernat, » etc.

Sed argutus Septuaginta legunt, *δυσχέως ἔρω*, *ἀφ᾽ ἑαυτοῦ πόνον, testamentum posui oculis meis*; non quolibet pacto, non quallibet se obstrinxit lege, ne libidinum incentiva videret; sed lege et pacto *testamenti*, in quo et translatio omnium bonorum, et mors civilis, que fit per amissionem libertatis, aut mors naturalis intercedat necesse est : itaque S. Job sic accedit ad tractatum de fugiendo conspectu libidinum, quasi accederet ad testamentum condendum; universa bona, et libertatem et vitam spondens, dummodo pretiosam cæcitate acquirat, qua molestissimam sibi fugiat faciem voluptuosorum. Et quidem Seneca tam pretiosa erat libidinum apparentium fuga, ut vel oculatorum amissionem putaret emendam : sic habet in lib. *De Rem. fort.* : « Oculos perdidit. Quam multis cupiditatibus via incisa est, quam multis rebus carebis, quas ne videres, oculi erundi erant. Non intelligis partem innocentie esse cæcitate? Huic oculi adulterium monstrant, huic incestum, huic urbem et mala omnia, » etc. Quam voluptuosorum fugam emet gentilis homo oculatorum amissione, cur non emat fidelis omnibus bonis, etsi libertatem amittere oporteat? Invictus ille castitatis athleta Joseph post importunum *Ægyptiæ* femine congressum accusatus est apud dominum suum *Gen. XXXIX, 20*, « qui iratus est valde, tradi-

dique Joseph in carcerem, ubi victi regis custodiebantur : et erat ibi clausus. » Quid tunc Joseph nigro in carcere clausus? an calamitatem luxi? absit : suam occinit felicitatem, quando tenebris carceris oclusus hoc habuit, ne amplius videret in *Ægyptia* domina voluptatum simulacra; sic in *Test. XII Patriarch.* cap. xi ait : « Rurus conjectus sum in carcerem : ego autem hilari voce gaudens glorificavi Deum meum solum, quod per hanc occasionem amovebar ab *Ægyptia*. » Sunt nimirum piis viris et tenebra et cæci carceres pro deliciis, quoadquidem illis comparant hoc, ut fugiant conspectum libidinum ac voluptatum, quem maximum esse oculatorum morbum putant. Quia in opinione, teste Philostrato *De Vita Soph.*, fuit etiam Isaacus, non magis oratione quam vita concinnus, a quo forte cum aliquando quaereretur de formosissima muliere, que erat in conspectu, num eam pulchram judicaret : « Desii, inquit, laborare eam : » et ne illius quidem vultum vel tenui oculatorum conjectu intueri voluit. Talem ostendit in luminibus temperandis modestiam et prudentis animi lumen Alexander Magnus, qui Darii victi filius, que pulcherrima oris specie nympha quædam augustiores videbantur, nonuit aspiciere; ne mens illa nobilis, et generosi animi fortitudo, virorum fortium victrix, muliebri jugo et tyrannidi amoris subderetur.

Oraculum est Hippocreati medici, prudentia et cognitione principis, lib. VI *De Morb. propr. sect. iv* : « Oculi ut validi fuerint, ita et corpus; » quod illustrans Galenus : « Si, inquit, oculi bonum habuerint colorem, et totum corpus bene valere significant; » que sane ego libentius ad animi sanilitatem referam. Si oculus purus est, et minime vagus et curiosus, sed modestie veluti claustris cohibitus, ex eo colore bono et suavi conjicere non dubitem esse animi eam valetudinem, que deceat et laudabilem morum et motuum temperationem. Apparete verissimum esse illud etiam crassiori modo intellectum *Matth. VI, 22* : « Si oculus tuus simplex fuerit, etiam totum corpus tuum lucidum erit. » Ex quo plane constat singularem diligentiam et moderationem oculatorum adhibendam esse omnibus qui pudicitiam conservare cupiunt animeque puritatem. Quod studium commendatissimum olim fuisse christianis et scriptorum monumentis liquet : nam a teneris pueritie annis imbeuebantur monitis verecundie, et in primis docebantur, ne curiosos et elatos haberent oculos, sed honesta modestia dejectos. Itaque Julianus imperator, qui malitia cæcus, et improbius studii a religione defecti, cum in sinu piorum parentum educatus fuisset, gloriosus est aliquando se a pædagogis instructum *ut 770* *παύσαι, demisso in terram vultu* esse convesuisse; quam pudoris honesti laudem D. Paulo jam natu grandi et magistro aliorum tributis S. Chrysostomus; et Satyro fratri D. Ambrosius : « In cœtu virosum, inquit, rarus attollere os. » levare ocu-

Joseph grandævo carcere coclusus, ut non videret *Ægyptiam*.

Isai et Alexandri oculorum continentia.

Oculi sunt indicies constituti. Oculis tam corporis quam animæ.

Cura oculatorum magna apud veteres christianos.

los, referre sermonem; quod pudico quodam mentis pudore faciebat. » Dedicarant id a mundi servatore Christo, qui virtutum omnium scholam cum publice aperuisset, in primis isius moderationis oculorum excellenter magisterium fecit, quod a Bada video scriptore nobili et erudito animadversum: is cum D. Joannis verba exponeret, ubi Jesus dicitur oculos sublevasse: « Hoc, inquit, memoravit, ut disceremus quod oculos non erigebat luc atque illuc, » etc. Hinc, ut aiebam, a primis anais christiani instituebantur ita compositos habere oculos, ut modestiam sibi cum maxime commendatam verecundiamque putarent: tum fere omnes habuerunt illam, quam Graeci dicunt *επιεικειότητα*, hoc est *oris gravitatem* et speciosissimam oculorum modestiam; omnes oculum, ut verbo utar S. Gregorii Nazianzeni *Orat. 9* *παιδείας ἡρώδων*, modestiae freno decenter in officio suo coercitum et moderatum, quem esse gratum et preclarum Deo munus asseruit. Tum licuit Tertuliano in *Apolog.* cap. XLVI suo jure dicere, cum evangelicae vite professionem contra gentiles veris laudibus extolleret, « christianum salvis oculis feminam videre, animo adversus libidinem cœcum esse. » Quod nimirum omnes sic domitant et compressam habent Dei gratia et virtutis vi concupiscentiam oculorum, ut non magis illis ad lasciviam abuterentur, quam si penitus orbi essent, et usura luminis desituti. Plura de oculorum mortificatione vide apud P. Jacobum Alvarez de Paz tom. II, lib. II, part. II, cap. IV.

Vers. 2. 2. QUAM ENIM PARTEM HABERET IN DE DEUS DESUPER, ET HEREDITATEM OMNIPOTENS DE EXCESSIS? — Rationem reddit tante oculorum continentiae, *γ. d.* Quomodo habitaret in me, iniquique sua gratia et favore quasi filio et heredi adesse vellet Deus nisi ab omni prorsus labe immaculato, cum soli casti sint filii, heredes, et templum Dei; impuri vero et incontinentes demonum sint cloacae et inferni mancipia: proinde nisi ita serio caverem, nisi occasiones tam studiose declinarem, nisi omnem malam cogitationem mox animo proscriberem, nisi denique parva magnificerem, aliquod hand dubie lascivum desiderium in me oriretur, per quod Deum amitterem. In quo caedemnon exercitum furem feliciter sepe imitatum: hic namque clausam domum expulsiorem, si quod foramen vel fenestellam sibi patefaciat, quae tamen hominem aditum non admittat, puerum per illam immittit, ut his ac ratione in domum illapsus magistro suo januam reseret, quorem suam intus agat. Pari modo diabolus cogitationes impuras, jactus oculorum curiosos, lectio-nem incautam, voces et gestus parum verecundos veluti funiculos praevios inromittit in animum, qui veluti ostium pandant, viamque faciant ingressori. Unde maximam refert, summa hic cautione uti, occasiones elam eminus cavere, nihil velut rem parvam negligere, nec tantum libidinem omnem, sed et libidinis umbram aversari et fugere.

Est illa communis omnium nationum lex, qua non a ficta veterum academicorum politia erudit in disputationibus, sed a natura principe Deo in omnium mentibus alle impressa est atque prodita: « Ad deos caste adento. » Vel in magna superstitionis obscuritate, in qua tantum in antro platonico umbræ tantum rerum videbantur, hoc tamen cognoverunt, omnes animi corporisque sordes impuramque libidinem a sacro alienam esse, et verissimum id videri quod e Latino Poeta cecinit:

Casta placent superis.

Itaque in propyleo fani magnificentissimi in Epidaurio inscriptum fuit illud pulcherrimum et memorabile monitum, quod Clemens Alexandrinus ad eternam praedicationem lib. V in *Stram.* suis posuit.

Ἄγνῳ γὰρ νεῖο θεοῖς τε, ἑνὶς τέρῳ ἔμμεται,
Esse docet parum sancti qui limina templi Ingressitur.

Sapientis quidam e gentilibus hoc dixit, et inscripsit ad mortalium documentum, quod illustrans Clemens ita subdit: *Ἄγνῳ δὲ τῶν ἁγίων τῶν, puritas autem est sancta cogitare*; vere quidem illud dicitur, sed moniti vim omnem atque amplitudinem non comprehendit: neque enim solis animi cogitationibus sanctorum hominum puritas castimoniaque definitur, veram etiam ad verba et totius corporis statum et morum pertinet.

In hujus rei symbolum S. David divinitus illuminatus, cum pulcherrimo animarum sponso regique Christo palatium inquisivisset ea gloria et magnificentia dignissimum, « domum eburneam » illi tribuit *Psalm. XLIV, 9*; non qualem habuisse rex Achab dicitur *III Reg. XXI, 39*, ad splendoris regii magnitudinem gloriamque significandam, sed qualem vir doctissimus piusque Arnobius oratione sua expressit: « *Eburnea domus*, inquit, est corpus castum, in quo linea non facit ullam libidinem peccati. » In hoc sane pulchro domicilio multo libentius quam Salomon in solio suo eburneo Deus considet, eoque letatur. Quod etiam propter singularem animi sanctitatem, quae pudicitiam comitatur, *templum* appellari solet: sic enim perspicue D. Paulus *I Corinth. cap. III, 17*: « Templum Dei sanctum est, quod estis vos; » et alias *ibid. cap. VI, 19*, cum horarum Corinthios ad luxurie sordes et contaminationem omnem fugiendam: « An nescitis, inquit quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est? » Hinc Tertullianus elegantissime lib. *De Cultu feminae* cap. I pudicitiam exornans: « Cum, inquit, omnes templum simus Dei, illato in nos et consecrato Spiritu Sancto ejus templi edita et antistes pudicitia est, quae nihil immunum nec profanum inferri sinat. » Isidorus quoque Pelusiota lib. *III Epist. 73*, corpus nostrum vocat *ἱερόν*; ἂ ἁγῶν τῶν ἁγίων, castitatis dolubrum

Ad Deum casta accedendum.

Puritas et castimonia tam corporis quam animi servanda.

Eburnea domus corpus castum.

Membra nostra sunt templum Dei sanctum, cuius aditus est pudicitia.

atque templum, in quo perpetua religioe hostia vivens offeratur Deo; victimam autem gratissimam esse Numini castimoniam. Ex hac consideratione efflorescit illud admonitum S. Ignatii martyris *Epist. 40 ad Heron. diacon.*: « Te castum et purum conserva ut domum Dei templum Christi, organum Spiritus Sancti. » Quod diaconum non modo templum nuncupat, verum etiam *organum* sive *instrumentum Spiritus Sancti*, non abludit ab eo quod in oraculis suis ponit *Isaia cap. LI, 41*, qui corpora sacrorum hominum *vasa Domini* appellat, et augusta ciboria, ut anathemata religiosa, ut hierothecas venerandas; eaque perfectissima castitate expolienda et mundanda jubet: « Mundamini qui fertis vasa Domini; » vel, ut est apud Septuaginta, *ἀπερίστατοι, separamini*. Hoc enim refert ad corpora Origenes *hom. 11 in Levit.*: « Segrega, inquit, te tanquam phialam sanctam et thuribula sancta, solius templi usibus et Dei ministerio vacans. » Tunc ait vere futuros sanctos, quod Deus jubet magifico illo effato: « Sancti estote, quoniam ego sanctus sum: » nam *ἅγιος*, hoc est *sanctum*, deducit a nomine *γῆ, terra*, et à vivante particula, ut sancti sint proprie absque terra, segregati ab omni corporis contagione atque libidine, exaltata vita et caelesti, exules mundi, corpore et animo sanctissimi. Quales, ut aiebam, nobiliss Vates cupiebant esse illos qui ferunt vasa Domini, qui sacris templis caerimoniosis praeficiuntur, ut munderentur in dies magis, et singularem puritatem atque innocentiam accipiant. Quo forte intens S. Dionysius Areopagita *De Eccles. Hier. cap. I*, monet Timotheum, ut pontificio jure edicatis, *καθαρίων καθαρίαι; ἐξάκρωστα; mundi; ut munda contingant.*

Divine omnino Justiniani imperator magnus in *Novel. de Leon. § Sancimus*: « Pudicitia cum fiducia animas Deo presentat: » sicuti summus ille omnium rerum parens viderit castimoniam velut amoris sui illicium, lobentius advocat quam poeticus Jupiter ad Veneris cestum, ad Junoniam focum et regalem paratoram. « Ubi Deus, ubi pudicitia, » ut gravissime dicitur a Tertulliano lib. *De Cult. fem. cap. VIII*; et Isidorus Pelusiota lib. *II, Epist. 186*, non dubitavit asserere, Numen divinum aptiores sibi nullam ac familiariter sedem constituisse *φύλαξ ἁγίων, quam puram et castam animam*: quod iis oculis, quibus divina contuebatur, vidit etiam D. Paulinus; cuius aureum dicitur *hæc apponam sic scribentis Epist. 33*: « Anima quanto castior membris, tanto vivaciorensibus; et quanto mudiior corde, tanto capaciore Christi est. » Propter hoc sacre pudicitiae cum Deo commercium, divinisimam aiunt viri illam homines efficere *ἀσπάζονται θεῷ, assessores omnesque Dei*; quemadmodum platonici animas puras et beatas nominabant *θεῶν ἑταῖροι*; quasi honorarios *stipulatores lateris et familiares*. Sed longe platonici omnibus sapientior Salomon illud vere et mirabiliter pronuntiavit *Sap. VI, 20*: « Incorrupto facit

esse proximum Deo, » quod S. Bonaventura alii- que ad castimoniae vim atque decus retulerunt. Imo vero eo usque progreduntur quidam in hoc tanto bono exponendo, ut dicant e beatissima illa conjunctione et usu consequi, ut homo quodammodo migret in Deum, quod sanctissimum et eloquentissimum Gregorius Nyssenus lib. *De Virgin. cap. IX* e D. Pauli sententia comprobat: qui ag- gressus ad puritatis virginiae commendationem, paucis verbis omnem omnium laudum ampli- ficationem superavit, cum eam animam, quae pre- stabilis castimoniae ornamentis sit insignis, *ἄγία καὶ ἁγία* nominat, *sanctum videlicet, et ab omni labe ac reprehensione alienam*. At cum illa voces, inquit Nyssenus, proprie ad divinitatem referantur, cum principem rerum omnium Deum *ἄγιος καὶ ἁγιωσύνη* nominemus, liquido constat eos qui virginitatem summo studio coluerint, seque ad beate mentis communionem et societatem adju- xerint, esse divinos: nec veterum pronuntiam, exi- miam illam virtutum omnium domum *θεοῦ*, efficere homines non pares modo caelestibus, qui felicitate potuntur; verum etiam, quod mirabili merito videntur, *similimos Deo*. Merito igitur Jobus tam corporis quam animi puritatem usque adeo studiosè sollicitate semper coluit, ne pretiosissimam suam partem et hereditatem Dei amitteret: Quam enim, inquit, partem haberet in me Deus, » etc., hoc est, quae pars mei cederet in se- lectum peculium et velut hereditatem Dei? « Pars enim Domini, inquit Moyses *Deuter. XXXII, 9*, populus ejus: Jacob fuculius hereditatis ejus. » Ni- mirum pars maxima generis humani cedit in pre- das demonis: at et clementissimus Deus sibi partem lectissimam adoptat, ad quam Jobus perti- nere impense optavit, a qua excedere timuit. Unde subdit:

3. NUMQUID NON PERMITTO ESSE INQUO, ET ALIENATIO OPERANTIBUS INJUSTITIAE? — Altera ratio, cur Jobus vel minimum luxurie horreat appulsum, haec est: quia vitium hoc innumerabilia gignit et in- vehit mala, et quem semel occupavit, ad omne virtutis opus languidum reddit, et animi vires frangit et enervat; et omnino quem sibi subijcit devorat ac perdit: nihil enim in homine relin- quit, per quod Dei manus caeno absorptum apprehendat, teneat, atque extractum foras educat; non animi sensa, non mentis cogitationem, non oris preces, non studium curamque virtutis: bona quippe omnia pessumdat. « Videlicet, inquit D. Thomas, a bonis operibus et a bonis etiam praedicationibus discedunt homines luxuriosi, » ac proinde omnia, quae ad resurgendum ex suis se- culenibus habere possent remedia, sibi praeripiunt. Privato sacerdos quidam ex nostris sermone de divinis rebus, de Dei timore, amore virtutis, caeli gloria, inferorum incendis, et id genus aliis cum perdit quodam nebulone, qui ex religioso statu in volutabrum vitiorum, luxuriae praesertim, ce- cidit, prudenter pique agebat aliquando, ut

plio facti Deo proximum.

Castitas reddit hominem sanctum et immaculatam.

Castitas reddit nos Deo simillimos.

Vers. 3. Luxuria immunda mala gignit, et ab omni- bus operibus bonis.

Luxu- riosus dicitur ser- vus de rebus di- vinis.

Soli casti sunt patres dicitur Dei.

Ἄγιος graeco dictum quasi sine terra.

Pudicitia tribuit fiduciam ad Deum.

Ubi Deus, ubi pudicitia: anima casta recedat Dei.

Incorrupto

scilicet hominem ad pristinum statum melioram- que vitam traduceret. Quid illi? cessa, inquit, pater, surdo loqui: scito, postquam excidi, nihil mihi tam molestum atque intolerandum videri, quam audire de Deo deque cœlestibus rebus sermoneantem. O dictum impium! o hominem infelicitissimum! quam apte in ipsum quadret illud Jobi: «Numquid non perditio est iniquo, et alienatio operantibus injustitiam?» ubi perditio quidem exitum interitumve significat; alienatio vero aversionem, repulsam et separationem a Deo notat.

Deverio- nis mul- ta bona perdet. Vere in hoc vitio verificatur illud *Eccle. ix, 18:* «Qui in uno peccaverit, multa bona perdet:» alii vertunt, *bonitatem multam perdet;* conturbabit videlicet ipsam animi politiam, quæ in bonitate ut possessione longe pulcherrima conquiescebat: proliorem se reddit ad maleficium et improbitatem. Qui status videri debet tum deformissimus, tum etiam miserimus, quo malitia velut regnum et dominatus instruitur. Chaldeus rem illustrans ita verit, *peccans occasionem adfert, ut perdatur bonum magnum ex mundo:* per bonum magnum intelligit opinor gratiam, qua nihil est in hoc mundo præstantius aut melius: quid enim est aliud gratia, quam effulgens in animo splendor æternitatis, felicitum animarum insigne, cœlestis radii illuminatio, participatio divinæ mentis, semen gloriæ, tessera immortalitatis? Hæc stultitiam hominum inauditam! pro re nihili sibi jacturam tam incredibilem accersere. Sed Chaldei mens alio etiam modo explicari potest: *Occasionem, inquit, adfert, ut perdatur bonum magnum ex mundo,* hoc est, ut ego interpretor, ut integritas et perfectio mundi labefactetur, ut tollatur suavissimus ille concentus et harmonia, quam partes mundi omnes inter se habent. Sic enim Demiurgus sanctus mundi officium molitus est, ut omnes partes esse voluerit, quemadmodum S. Dionysius lib. *De Div. Nom.* cap. iv de elementis dixit, *ἰσφαργῆς καὶ ἀλλοιωτικῆς, coherentis quosdam atque nexos ad unius totius pulcherrimi effluem coagmentandam:* sic omnia sunt artificiose et divine structa, ut mutuo se contineant et sustentent, ut jungantur Deo: eo conspirant universa, ut summæ mentis modulato velut ductu perveniant ad felicitatem: hæc mundi aërea catena est belle nexa et implexa rotundis et fulgentibus circulis, cujus primus annulus Numen est. Qui peccat sese avellit ab ordine illo magnifico et beato, et immittit universi decorem, injuriam infert mundo, cujus violat bonum et creaturarum rerum symphoniam, quæ pari motu in Deum feruntur, ut verissime dicit Salomon, peccantem efficere ut perdatur bonum magnum ex mundo. Nam ut perverso ordine universi terra movetur, effervescent mare, cœlestia mugiant tonitrua, presteres et typhones generantur, stellæ currant, et jaculantur incendium, mors telo furit, et triumphat; sic illa divina politia criminum labe violata, et interrupto providentiæ cursu, quo Deus

Me- mum bo- num gra- tum per- ditur per pecca- tum.

Pecca- tum tol- lit per- fectionem uni- versi.

Pecca- tum in- ducit re- rum con- sultum confusio- nem.

totum hoc quod tuemur apte nexum et consertum ad se trahit, sequi necesse est multa et grandis incommoda, quæ mundi statum et pulchritudinem dehonestent. Sed in eodem loco Salomonis latius patet *Vulgata* nostræ lectio et insigniter ostendit quid scelus atque vitium in nobis efficiat soleat: «Qui in uno peccaverit, multa bona perdet;» alii legunt, *peccans unus:* utrumque verum est, et vel peccatum unum et unus peccans multa bona perdit; *sua* dicam, an *aliena?* vere dixero, et *aliena* quidem certe, et in primis *sua:* quis enim ignorat, ut exemplo rem illustrem, unum Adam unum suo peccato non modo multa, quod ait Ecclesiastes, sed prope dicam infinita bona perdidisse? O pomum omni ratione funestum! sed ingratum potius voluntatem et cæcæ mentem, quæ omni humano generi luem, mortem et omnigenas calamitates innoxit, quæ vestem innocentie spoliavit, quæ virtutum corollas et singularia ornamenta contrivit.

Sed non excurro in flebilem elegiam et recessionem eorum malorum, quæ consecuta sunt, quæque omnes huius, experimur et morem. Recordemur quæ tempore Joste acta sunt, cum unus Achan in gloriosissimo illo exercitu Dei Numen scelere impio contempisset: quam ob causam punientis Numinis manus et ultor gladius in totius populi caput et vitam incubuit *Josue vi, 5.* Illud gravius quod Davidi conigit sive aduleranti sive populum annumeranti, cujus peccatum in totius pene populi communem perniciem redundavit: nam constat ad expandiendum conceptum illud facinus septuaginta hominum millia subito uno impetu cesa et confecta fuisse. Illam stragem innumerabilium hominum, quæ Judæam fletu et plangere complevit, non rhomphaea magnanimi angeli divino imperio grassantis, sed Davidi scelus effecit. Ob illud crimen strata civium cadavera patentibus in campis jacerunt: atque haud scio, an divinus Ecclesiastes ante oculos illud habuerit cum diceret: «Peccans unus multa bona perdet.» Cæterum ne rarius id putemus evenisse, ut unius hominis crimen in millorum exitium penamque redundet: quod non semel, ut videmus, in divinis oraculis proditum est, quotidie fieri sentiunt, qui suis momentis res ponderare solent. Nam propter unius civis indignum facinus et conceptam improbitatem communitas ipsa et ornate aliquando urbes multa et gravia patiuntur, ut divinitus magno Poeta ingenio mihi dixisse videatur,

Πολλάκι καὶ ἑβήματα πόλεως κακῶν ἀνδρῶν ἵπταται:
Sæpe omnis populus luit improba crimina civis.

Ut enim fel in corpore sæpe in omnes sese artus noxia derivatione spargit, quæ colorem totius corporis immutet et debilitatem adiciat; sic ex unius felle et acerbitate et importuni animi maleficio in toto corpore, cujus ille pars est, non levia detri-

Oculus pecca- tum e- me nu- nocet.

Acti-

Acti-

Lynx

menta sequuntur. Hæc pluribus ostendit *Cresolius Anthol.* cap. ni, ubi peccati mala recenset.

4. NONNE IPSE CONSIDERAT VIAS MEAS, ET CUNCTOS GRESSUS MEOS DIMINERAT? — Vias pro actionibus, gressus pro affectibus, quibus ad Deum accedimus vel recedimus, posuit, *q. d.* Singulas actiones meas considerat, singulas cogitationes meas dinumerat. Nihil humanarum rerum Deum fugit, nihil non explorat magnus ille rerum mundali- um preses, et velut ex alta specula suorum acta diligentissime pensat, omnia scrutatur atque di- judicat. Unde et *Aegypti Deum mundi oculum* ap- pellabant, quia omnia intueatur, nihil eum lateat. B. Augustinus epist. 111 *ad Fortun.*: «Ego, inquit, dico quod Deus totus oculus est, totus manus, et totus pes: quia omnia videt, omnia operatur, et ubique est.» Quid ni videat omnia qui ubique presens adest, omnia implet? hoc sibi voluit illa *Jerem. xxiii, 23:* «Putasne Deus e vicino ego sum, dicit Dominus? et non Deus de longe? Si occultabitur vir in absconditis, et ego non videbo eum, dicit Dominus? Numquid non terram et cælum ego impleo, dicit Dominus?» ac si diceret, neminem a Dei notitia subduci, quia nullus locus ab ejus presentia non impletur. Chaldeus ita postrema refert: «Num putat homo se latitare, cum in occulto est? An non coram revelatus est, dicit Dominus? Nonne cælum et terram implet gloria mea, dicit Dominus? Recte S. Chrysostomus in *Caten. Græc.* Jeremias, ubi ex Dei presenta certissimam hanc ejus scientiam ita arguit: «Nam si prophetis non presentibus dat sæpe ipse ut sciant quæ ubicunque aguntur, multo magis ipse scit. At non dicit hoc, sed Deus appropinquans ego sum, ubique presens sum: quod indubitatum est iudicium nihil illum nescire.» Igitur sicut nullus locus est, quem non repleat, nihil loco quidquam agitur, quod ille non sciat.

Lyncei oculi in proverbium abiit: hi enim qui perspicacissime quæque intuentur, ocula quæque perverstigant, et nihil fere tam abditum, quod ab eorum notitia subduatur, *lynceos habere oculos* dicuntur, a *lynce* animali, ut aliqui volunt, quæ, ut fama est, vereor ne res sit, visus acie vel parietes ipsos penetrat. Dubietatem ab- seca, rem certissimum cense, cum de Deo loqui- mur, ipse lynx occulta omnia penetrat, abditâ quæque apertissime videt, ut jure Apostolus dixerit *Hebr. iv, 13:* «Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia nuda et aperta sunt oculis ejus, ad quem nobis sermo:» omnia scrutatur, omnia intuetur Dei oculus. Audiendus S. Petrus Damianus, qui lynceis naturam expli- cans ita ad divinam cognitionem flexit *Opus. llii, cap. xli:* «Lynx quoque tam incomparabilem visus acumen habet, ut non modo quodlibet cor- pus solidum, sed et lapideus parietes penetrat. Quod nimirum hoc modo probatur: quis si lynx ex una parietis parte consistit, caro vero altrin- secus ponitur, tanquam nihil intersit, ad eam pro-

Deus om- nia videt quæ ubi- que pre- sentis est.

Lynx Dei oc- uli con- sta.

tinus inhiat, atque ut sibi præbeat anhelat. Si ergo mutum pecus tam vivax intuitus acumen habet, humane mentis intima Deus omnipotens quanto profundius videt *Hebr. iv, 11:* *Vitus est enim sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti; pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compingens quoque ad divisionem animæ creaturæ est invisibilis in conspectu Dei: omnia autem nuda et aperta sunt oculis ejus:* si sic ille. Cum igitur nihil Dei oculos effugiat, nihil sit quod ille non videat, ea omnia a nobis vitanda, quæ tan- tam majestatem offendere possunt: lynceos quise- que habeat oculos, quibus se suaque consideret, ne lynceis Dei oculis impurus et immundus appareat.

Quid magis abditum inviumque quam huma- num cor? et tamen hoc Dei notitia permeat, hoc scrutatur *Jerem. xvii, 9:* «Pravum est cor omnium et inscrutabile: quis cognoscet illud? Ego Domi- nus scrutans corda et probans renes:» crassus iste paries densusque, sed lynceis Dei oculis om- nia patent. Scite hic B. Chrysostomus in *Caten. Græc.:* «De cogitationibus ipsis loquitur, quod et latentes Deo pateant: nil tam absconditum ut cor hominis. Idcirco alius legit: *Profundum cor et latens homo est; et quis cognoscet eum?* Fortasse la- titare putatis ait: non ita est, omnia quæ agilis novit.» Cui non timorem incutiat lynceus hic oculi? qui non pudorem ac reverentiam hæc Dei notitia? Solertior B. Ephrem Syrus, qui hæc cogitatione meretricem a sapientia opere deterruit, ac ad melius vite genus revocavit, a prostibulo ad monasterium duxit, et in castitatis castris pu- gnavit, quæ ante in lupanaribus sub impudica Veneris vexillis militavit. Cogitavit Deum adesse, ac videre omnia, et statim timore correpta ac ve- recundia, noluit ante Deum agere, quod ante ho- mines erubesceret. Fac tu similiter, ut castitatem colas, ut sanctus evadas; habes momentum S. Au- gustinum serm. 46 *De Verb. Dom.*, ubi sic ait: «Ipse timendus est in publico, ipse in secreto. Procedis, videris: intras, videris: lucerna ardet, videt te: lucerna extincta est, videt te: in cubi- culum intras, videt te: in corde versaris, videt te: ipsum timeo, illum, cui cura est, ut videat te, et vel timendo castus esto; aut si peccare vis, quære ubi te non videat; et fac quod vis.» Vides nihil esse quod Dei conspectum fugiat, quod Deum la- teat, et timorem ab hoc prospectu nasci, ab hoc timore casitatem. Tremendum sane illud quod Job ait: *Ipse considerat vias meas, et cunctos gres- sus meos dinumerat:* ad calculos quippe omnia re- vocanda, ut quisque præmium penamve recipiat. Omnes semitas nostras Deus exactissime observat, minima quæque diligentissime dinumerat; nihil tam leve tanque minutum, quod ab ejus censu subducat; nihil tam exile quod ipse non nume- ret, etiam usque ad capillos capitis nostri, juxta illud *Matth. x, 30:* «Vestri autem capilli capitis

Cor hu- manum Deo pa- tet.

Dei om- nia vi- dentis cogitatio- nem pa- tet.

Deus mi- nima quæque dinume- rat.

omnes numerati sunt; q. quid ni opera, verba et mores cognoscat et numeret, qui capillorum numerum novit? Ita arguit quoque S. Augustinus serm. 6 De Verb. Dom. dicens: « Capilli nostri numerati sunt Deo, quanto magis mores nostri, cui sic noti sunt capilli nostri? » Quam pure ergo debent esse cogitationes et affectiones nostrae, quae a Deo notantur, et adeo exacte supputantur?

Verz. 5 et 6. S. Job provocat ad statera Del.

5 et 6. SI AMBULAVI IN VANITATE, ET FESTINAVI IN DOLO PES MEUS: APPENDAT ME IN STATERA JUSTA, ET SCIAT DEUS SIMPLICITATEM MEAM. — S. Jobus purgatissima conscientiae fiducia fretus ad justissimam divini iudicii stateram appellat, q. d. Si in operibus meis atque consiliis unquam vanitati servivi, si cum aliud spectarem aliud dolosa simulatione praem me tuli, exquirat hoc Deus, et ad severam trutinam quam fieri possit diligentissime expendat: « et sciat [id est, publica scientia notam faciat] simplicitatem, [vel, ut alii ex Hebraeo vertunt, perfectionem, sive integritatem] meam: » neque enim optat Jobus ut Deus adhibito iudicio sciat tandem simplicitatem eius, quasi vero ante non sciverit; sed hoc vult, ut Deus publico iudicio se examinet, quo sic omnes scire faciat simplicitatem suam. Alludit autem ad consuetam auri et argenti examinandi rationem: solent quippe artifices, ut auri massam aliquam explorent, partem aliquam primum in statera appendere, deinde vero igni excoquendam tradere, et iterum ad trutinam vocare; quantum autem de pondere ignis detrahit, tantumdem sordium aut alieni metalli habuisse comprobatur: quod si nihil ponderis detractum est, tunc aurum purissimum et defaecatissimum fuisse constat. Huc ergo Job spectans ait:

APPENDAT ME IN STATERA JUSTA, ET SCIAT DEUS SIMPLICITATEM MEAM, — id est, jam inde postquam me tribulationis igni excoquendum tradidit iterum ad trutinam vocet atque tribulationem antea tactam, nihil de morum meorum gravitate detraxisse comperiet; adeoque nihil in me vanum, nihil subdolum aut fucatum unquam exstiterit. At quoniam est isthaec trutinam, in qua simplicitatem et integritatem suam examinari cupit? non alia sane, nisi divinae estimationis et aequitatis libra de qua David ait Psal. xvi, 2: « De vultu tuo iudicium meum prodeat, et oculi tui videant aequitatem. Probsti cor meum, et visitasti nocte: igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas, » id est, non est inventa in me ulla inaequalitas: nam tantumdem post tribulationem momenti habui quantum antea, et mihi semper equalis et similis omnino fui. Ad hanc trutinam et auri explorandi rationem allusisse similiter videtur Jacobus cum dixit in Canon. cap. 1, 2: « Omne gaudium existimate fratres, cum in varias tentationes incidistis, scientes quod probatio fidei vestrae patientiam operatur: patientia autem opus perfectum habet, ut sitis perfecti et integri, in nullo deficientes: » nimirum qui tentationibus probatus patienter sustinet, « opus perfectum habet, »

id est, tanquam aurum igni traditum nulla ex parte deficit. Ergo patienter, inquit, sustinete, et ut sitis perfecti et integri, in nullo deficientes: » ut nimirum tunc, cum Deus estimationis et aequitatis suae libra fidem vestram et virtutem explorabit, et integros vos, et nulla ex parte detritos aut pondere imminutos fuisse comperiat.

Non modo autem justorum opera et merita librae suae examine probat Deus, sed etiam impiorum, ut patet ex tribus vocibus, quas apud Daniele manus illa horrendum in modum ex parte extans exaravit; quarum secunda erat The. col. quam deinde Propheta sic exposuit Dan. v, 27: « Appensus es in statera justa, et inventus es minus habens. » Utitur autem Deus ad opera hominum ponderanda statera et libra romana: quia non tantum gravissima quadam opera mala vel bona justitiae suae libramine examinat, sed etiam levissima quaeque aequitatis suae examine librat. Ureus aquae ex misericordia tribus pauperi momentum habet apud ipsum, et de verbo otioso rationem exposcit; qui ad calculos omnia revocat justus Iudex, merita cum premiis, et scelera cum suppliciis componens. Nota quidem est libra romanae structura, quam R. David in lib. Radic. ad hunc modum exposuit: « Est virga praelonga signis ad cognoscendum pondera, et appendunt in summitate virgae lapidem ponderis, » etc. Illud vero in hac romanae librae structura admirationem movet, quod leve admodum pondus in extrema virgae parte appensus gravissimum ex adversa parte momenta elevat. Igitur Dei iustitia in premiis honorum operum pendendis romana libra est, nam in ea levissima quadam opera nostra, quasi in extremo virgae suspensa, ingentia praemia elevat seu attollunt: audi Paulum II Corinth. iv, 17: « Id enim quod in presenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternae gloriae pondus operatur in nobis. » Sic item divinae iustitiam in suppliciis imponendis romanam esse libram dixerim, nam levissima etiam momentaneaque hominum peccata cum in iustitiae divinae libramen veniunt, gravissimum similiter et aeternum supplicii pondus elevant; et quidem de hac iustitiae divinae romanae libra respectu delictorum illud mihi in mentem venit, quo longius per virgam trahitur pondus extremum, eo majus ex adverso pondus attollitur. Expectat ergo nonnunquam Deus impios, et supplicium eorum producit; id vero nihil aliud est quam pondus peccatorum ac scelerum, quod in dies impunitate crescit, per iustitiae suae virgam longius trahere, ut ex ratione gravior ad extremum suppliciorumonus elevent: pari ratione de iustitia Dei in conferendis premiis contemplari licet, nonnunquam enim servorum suorum gloriam differt, ut meritis in dies incrementa accipientibus, et per iustitiae suae virgam longius deductis, majus denique gloriae pondus attollant. Quid plura? in expendendis premiis aut suppli-

Libra romanae structura et usus: cum abibit deus in suppliciis et praemis virtutis.

ciis futurae vitae Deus quidem romana libra utitur: quia utraque magna et ingentia sunt, nam ingentibus ponderibus librandis romanam libram, levioribus stateram adhibere solet, quemadmodum acute ac erudite observat et notat noster Salazar ad illud Prov. xvi, 11: « Pondus et statera iudicia Domini sunt. »

Christus statera nostrae mensurae.

Allegorie S. Gregorius lib. XXI Moral. cap. v: « Quis, inquit, statera nomine nisi mediator Dei et hominum designatur? in quo aequa lance omnia merita nostra pensantur, et in cuius praecipit agnoscimus, quid in nostra vita minus habeamus. In hac autem statera appenditur, quoties ad vite ejusexempla provocamur; hine namque scriptum est I Pet. ii, 21: « Christus pro vobis passus est, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore eius; ac si aperte dicat: Si qua unquam leviter, si qua perniciose perpetravi, Dei et hominum mediator appareat, ut in ejus vita cognoscam, an ego veraciter simplex fuerim: vanitas quippe ad levitatem, dolus vero ad malitiam pertinet. Et nonnulli plerumque ad quaedam post malitiosa perveniunt, quia prius levia non declinant: » Ita S. Gregorius ad hunc locum. De statera vide plura supr. cap. vi, vers. 2 notata.

Verz. 7 et 8.

7 et 8. SI DECLINAVI GRESSUS MEOS DE VIA, ET SI SECTUM EST OCULUS MEOS COR MEUM, ET SI MANIBUS MEIS ADLESIT MACULA: SERAM, ET ALIUS COMEDAT: ET PROGENES MEA ERADICETUR. — Si inquit, a iustitiae via delaxi, et intuent alienas opes eas desideravi; si munera accipientis manus fodavi meas, segetes meas alieni demctant, eisque fruuntur, et proles mea prorsus intereat. Plures hic egregios virtutum principi congruentium actus commemorat, primus, non recessisse ab eo quod justum esset, quae est via recta; secundus, non optasse aliorum bona, quae tyranni mox ut aspiciunt, non cupiunt modo, sed etiam occupant; tertius, non accepisse munera, quae manus principum ac iudicum inficiunt. Porro illud, si sectum est oculus meos cor meum, Septuaginta interpretes sic effert, et dicit xxi τῆ ἐπιθυμίας ἐκκαταδραῖν ἐν καρδίᾳ μου, vel si oculo obsecutum est cor meum; in Hebraeo est, si abicit cor meum post oculos: quae verba sic paraphrasice exponit Philippus, nec cor meum acquiescens sectum est oculus meos, cum concupiscentiam imaginis illi i ferret. Hinc manifeste apparet desiderium et concupiscentiam ideo aliquando oculis attribui, quod illorum concupiscentiae obsequatur et acquiescat voluntas, cuius proprium est desiderare. Sic Ecclesiastes postquam dixerat cap. ii, 40: « Omnia que desideraverunt oculi mei, non negavi eis, » statim ἔργων subjungit: « Nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, » ubi, ut Pineda noster hic annotavit, advertere licet importunitatem quandam in postulando et petendo ipsis oculis attribui; sed negandi ac concedendi auctoritatem cordis esse prerogativam. Quare quod Salomon non negabat, obsecutus ni-

mirum oculorum concupiscentiae, quae avidissime voluptatibus inihiabat; negabat utique constanter sanctissimus Job, cuius cor nunquam pravo aliquo affectu excecatum oculorum concupiscentiae ductum sequebatur; sed objectis sibi per imaginationem voluptatibus frugalissime abstinebat, oculorum vota satebat, spectatas delicias refutabat, et imagines concupiscentiae, quae voluptas fallaciter colorat, constanter excutiebat.

ET SI MANIBUS MEIS ADLESIT MACULA. — Septuaginta sic reddunt, et dicit xxi τῆ καρδίας μου ἡ ἐπιθυμία δόλων, vel si manibus meis tetigi dona: ex quo efficitur, ut idem sit, adherere maculam manibus, et manibus attingere dona, quibus iudices atque principes corrumpi solent, ut rectum iudicium non reddant: quia versio Graeci significat Jobum fuisse iudicem et principem, et hoc culpa vacasse. Quo sceleris quia iudices et principes se contaminare solent, Samuel magistratu se abdicaturus, in conspectu novi regis a se facti et totius populi de hoc se in primis crimine purgavit I Reg. xii, 2: « Ecce presto sum, inquit, loquimini de me coram Domino et coram Asistio ejus, utrum bovem cuiusquam tulerim aut canisium: si quempiam calumniam sum: si oppressi aliquem: si de manu cuiusquam munus accepi: et contemnam illud hodie, resituaque vobis. » Nititur probare tria bona, fortuna, fama et vitae, nunquam a se per iustitiam violata: bona quidem fortuna illis verbis: « Utrum bovem aut asinum, » etc. nam cum haec duo animalia apud Hebraeos fuerint maxime servilla, et ad externas opes curandas accommodata, illorum nomine omnia bona fortuna comprehendit: dicite igitur, inquit Samuel, utrum vos in externis bonis fortunae fraudarim. Bona fama illis verbis: « Si quempiam calumniatus sum; » cum autem calumnia plerumque fiat obsequendo falsum crimen, quo bona fama obscuratur, non immerito calumniae nomine obscuratio bonae fame significatur, q. d. Loquimini de me, utrum factis criminalibus vestram famam obnubilavim. Bona vitae illis verbis: « Si oppressi aliquem, » q. d. Loquimini de me, an unquam vos in bonis corporis lesissem aut offenderim. Itaque Samuel omnium iudicio definiendum reliquit, an ipse aliquando ullum ex his tribus bonis, fortunae, fame ac vitae arripuerit, aut quovis modo dissipaverit; sed quia iustitia non solum violatur, cum aliena bona per vim eripiuntur, sed etiam cum ad iniustitiam exercendam acceptantur, subdit: « Si de manu cuiusquam munus accepi. » Septuaginta reddunt, et dicit xxi τῆ καρδίας μου ἡ ἐπιθυμία δόλων, aut de manu cuiusquam accepi propitiationem aut calceamentum, id est abjectissimum munus: Chaldea paraphrasice habet nannonnam falsitatis, id est falsum avaritiae idolum; ut ostendat huiusmodi munera esse quaedam inania idola, quemadmodum illorum cupiditas Gal. v, 20, dicitur idolorum servitus. Ab his igitur muneribus exemplo Jobi liberum se fuisse Samuel contendit: ita Mendoza in I Reg. cap. xii, 4 et 5, ubi fusi-

Samuelis integritatem in muneribus rejiciendis illustrat. Ceterum Job ad majorem innocentiae et integritatis suae confirmationem addit hanc imprecationem :

Injustum pona est, ut que inique parantur ab alienis respiciantur.

SERAM, ET ALIUS COMEDAT, — q. d. Si manibus meis avaris atque rapacibus ex alienis opibus quidquam adhesit, idem precor ab hoste aut predatorum contingat mihi; metat alienus quae ego seminavi, et his fruatur bonis, quae ego mihi liberisque meis providis paravero; haec scilicet poena accommodatissima est ad muletandum scelus eorum qui alienas fortunas invadunt, ut suis non fruantur; quemadmodum vaticinabatur Amos cap. v. 11: « Idcirco, pro eo quod diripiebatis pauperem, et praedam electam tollebatis ab eo, domos quadro lapide edificabitis, et non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, et non bibetis vinum earum. » Quare Solon sapienter dicebat :

Χρησάτω δ' ἑαυτῶν τὸν ἕρπον' ἀδίκων δὲ πεπαισθῆαι
Ὅσα ἴδωσι — πέτρων ἑστέρων τὰ ἴδια δίκαι·
Divitibus habuisse velim, sed non bene partas
Non cupiam: seris poena venit poenibus.

Et Menander :

Διασθέντα μὲν ἄνθρωποι ἀδελφῶν κακῶν
Οἱ γὰρ θύοντες παραλαβόν τὰ τῶν πλάσ,
Ἀποτιχθέντες ποικίλους κωμῶνας,
Τὰ δ' ἴδια προσηθίαι τῶν ἀδελφῶν;

Menander est aviditas generis humani malum :
Aliena naupae pro suis qui videntur,
Persaepe non tantum improba spe decidunt
Victi, sed apponunt et alienis sua.

Non est autem hic cunctandum, quasi Jobus filiis orbatus inepie sibi eorum extinctionem imprecetur dicens : « Et progenies mea eradicetur : » nam et aliis bonis expoliatus, segetum furta inter imprecationes recenset : optandi quippe modus est, qui nihil nisi affectum requirit; potuitque cupere mala sibi inferri, si status id ferret: praeterquam quod, ut probabilis est, filios ex aliis uxori- bus, quae concubinae appellabantur, susceperat, quos mors illa infausta non sustulerat.

9 et 10. SI DECEPTUM EST COR MEUM SUPER MULIERE: ET SI AD OSTIUM AMICI MEI INSIDIATUS SUM: SCORTUM ALTERIUS SIT UXOR MEA, ET SUPER ILLAM INCUBENTUR ALII. — Removet a se interposita jurisjurandi religione omnem adulterii suspicionem; et negat se unquam cordis sui habenas laxasse, ut tam indignum atque execrabile flagitium in animum admitteret. Decipi autem cor super muliere eleganter ac theologicè dicitur, fallax quippe gratia et vana corporis pulchritudo, quae aliud videtur esse quam sit, incautos animos seducit, et quae non solum est redditura pollicetur: pulcherrime enim et venustissime formae, quae luminibus obijciuntur, pernicitate prope incredibili igneaeque evolant, nisi quaedam in villosis animo earum effigies ut perniciosi lemures ad cruciandum insideant. Alia praeter inania delectamenta obscœniquè motus

Fallax est for- tes mu- ris, et locustis animos seducit.

corporis, qui luxurie et libidini serviunt, promittunt potius quam exhibent ullam voluptatem, cum subito et praeter opinionem effluant et vane- cant, ut falli eos opinio sua atque illudi sit ne- cesse, qui diuturnam ullam cupiant in eo genere suavitatem, aut studiosè moroseque laborent, ut quam diutissime illa potiantur. Eleganter D. Gregorius Nyssenus tract. 1 in Psalm. cap. iv voluptatem similem ait esse ἀπατηλὸν εὐνοσιπλάτων, fallacium phantasmatum, quae cum teneri a voluptatum amatoribus creditur, subito evanescit, et in nihilum recidit; illius autem spectri inanis unicum vestigium relinqui post recessionem τὴν ἀσεβῆναι, pudorem. Ad hunc vero pudorem jungitur ut plurimum dolor et dissoluti animi molestia; quod singulari Dei providentia comparatum est, ut cupiditatum illecebris et blandimentis sensum irretiti a vitiosa corporis voluptate abhorreat. Id vero tam certum est atque exploratum, ut omnium seculo- rum prudentes tam sacri tum profani doctissimis suis monumentis celebrarint. Intemperanti semper voluptas adfert dolorem, inquit Aristoteles lib. III Ethic. cap. xiii et xiv: cum enim abest, fert in- quius nullam se corporis haurire suavitatem; et in ea potiunda insaturabiliter ita gessit atque in- hiat, ut nulla ipsius copia abundantiaque expleri possit. Illud deinde voluptuarios in rota et eguleo delicias, atque videri absurdum propter voluptatem angere et dolore confici.

Longe ante de sapientibus Graeciae unum Solon, vir et animo et virtute praecellens, aureum illud dictum ut praestantis ingenii pignus reliquerat : ἠδὲναι γὰρ, voluptatem fuge: addebat rationem: ἄσποντον τάρταρον, aegritudinem et acerbum animi sensum progenerat; quae molestia profecto et amari animi sensus multum illius suavitatem exsuperat, si Basilio magno credimus, quem certe ob illustrem animi sapientiam et amare et audire debemus omnes: Oblectatio, inquit, voluptatis corporeae τάρταρον τὸ ἄσποντον ἔχει τὸν ἄδικον, plus doloris habet quam jucunditatis; atque ut omittam quod Tertullianus asserit, miserimam saepe animam libidinibus et concupiscentiis evigorari, certe constat in suo voluptatum senio plurimos et aegritudine contabuisse, cum vim animi omnem et velut succum illa boni virudo exsugeret. Hanc opinor ob causam divinus Jeremias Thren. iv, 3, voluptatem nominavit Lamiam: olim enim opinabantur de genere Lemu- rum esse Lamias, seu daemones in formosarum mulierum effigiem indutos, quae juvenes pronos in nequitiam delicato sensu voluptatis insecutos vorabant, ut ait Philostratus De Vita Apoll. Haec igitur Lamia, blanda inquam et perfidiosa ridens, corporis sensuumque voluptas quae et quantos voravit quot ad vite finem intemptive misera- biliterque deduxit? qui passi propemodum id vi- dentur quod Glaucus Minois filius, quem Aeneas Gazaeus melle suffocatum ait fuisse. O mortem lem- mae! atrocem potius ego dixerim calamitosi ado- lescentis, qui in melle non apum dulcedinem, sed

Libido pudorem et dolo- rem gis.

Corporea voluptas plus do- letis ha- bet quam jucundi- tatis.

Voluptas Lamia.

aculeum mortis invenit: sic nimirum Asoti in mediis illecebris ut in cochleico melle venenato immoriantur.

Voluptas circos poenulo et Sirena- rum cantu simili- li.

Hinc etiam Clemens Alexandrinus in Adhort. sua vocat elegantem voluptatem ἐπιφθῖνον ἡσθητικῶν, formosam meretriciam, quae in modum Circos aut Sirena- rum blando veluti cantu et modulata symphonia homines in perniciem et naufragium luctuo- sum illiciat; ubi vir ille magnus, in omni doctri- narum genere expolitus, recte Sirenas cum Circe conjungit, ad mirabilem vim explicandam voluptatis in humani animi commutatione: nam quasi ad Sirenas quidam appulissent cantatrices, quae blandae vocis lenocinio uterentur, ad suadendum et frangendum animi constantiam erudita, voluptuarii frangunt, molles et effeminati, qui copia voluptatum gessant, et deliciarum multitudine et va- rietate in feminam prope dicam frangantur. Alii divertunt ad Circeam harem, qui mellito et in- fausto poenulo in belluas similitudine vitae morum- que transeunt.

Voluptas similis Aegy- ptiiis Phi- letis.

Belle item Seneca Epist. 51 voluptatem com- ponit cum Philetis in Aegypto, latrocinio et im- manitate notissimis, qui quos cepissent amplec- tendum necabant, et monet in hunc modum sa- pienter: « Voluptates praecipue exturba, et novis- simas habe, latronum more, quos Philetas Aegy- ptii vocant: in hoc nos amplectuntur ut strangulen- t. » E quibus patet quanta sit in voluptatibus atque libidinibus deceptio, qua se minime seduc- tum fuisse Job merito gloriatur; dum autem negat se insidiatum esse alieno videlicet toro, aut exubante ad amici serae proximi januae, osten- dit amantium consuetudinem, fuge ut libidinem suam expleant, omnem captant opportunitatem, et totam interdum aut bonam partem noctis du- cunt insomnem: insidiari enim ad ostium adu- lterae familiaris abusus intemperantium est ut op- tatis fruantur, vel etiam ut homicidium adulterio permisceant. De hisce adulterorum machinationi- bus vide plura sup. cap. xxiv, 45 et 46 annotata.

Job sibi imprecatur adul- terorum poenam si fuerit concu- calatus.

Hinc vero tetra criminis poena, quam sibi Jobus imprecatur, justa proportione respondet; ut vi- delicet conjux illius qui alienam deturpat uxorem simili dedecore foedetur: sic uxores Davidis, qui cum Urie conjuge adulterium perpetraverat, ab ipso ejus filio Absalomone pollute fuerunt; ac David quidem occulte, Absalomus vero palam hoc egit: sic Jobus, si quid clam peccasset in hoc genere, publicam ignominiam sibi poscit impingi, ut scilicet ejus conjux sit scortum alterius, quod sane publicam impudentiam olet. Quare subdit:

Ver. 11. Adulte- rium cur dicitur iniquitas maxima.

11. HOC ENIM NEFAS EST ET INIQUITAS MAXIMA. — Nefarium dicitur scelus adulterium et iniquitas ma-xima, quia nimirum caeteris criminibus majora generis humano inducit detrimenta: quam ob cau- sam Prov. vi, 32 Solomon adulterium cum furto componens, illud longe majora damna secum afferre luculenta utriusque collatione decernit: nec insolens est his, qui adulterii gravitatem ex-

tollere volunt, illud cum aliis vitis gravissimis conferre. D. Chrysostomus hom. 62 in Joan. comparat cum idololatria, et nescio quid majoris gra- vitatis in sacrae violatone conjugii subdatur, ex eo quod Paulus infideli uxori cohabitare permisit (siquidem id sine injuria fidei fieri possit) adulteram vero dimittendi copiam faciat, imo, ut ipse Chrysostomus existimat, suadeat. Rursus in quodam sermone, cujus titulus: Carnis concupiscentiam ne sectemur, inter adulterium et homicidium facta collatione praefert adulterium. Thales Milesius, ut auctor est Laertius in ejus vita, percontanti adultero, an jurans: liceret se non ad- mississe adulterium; respondit, perjurium adulle- rio gravitate criminis cedere: quod ita intelligenda est, quia majora adferre solet incommoda tum adultero tum reipublicae. Quare a profanis etiam adulteris gravissima sunt instituta judicia: vide Andream Tiraquellum lib. XIII De Leg. comb. et ibid. De adult. gravit. num. 9, ubi ex sententia S. Petri Clemens papa in Epist. ad Jacob. fratrem Do- mini docet, in omnibus peccatis adulterium nihil esse gravius: rationem reddit Clemens idem lib. VI Constit. Apost. cap. xxvii: « Quia adulteri inju- riam aliis faciunt cum aliena matrimonia violant; et quod a Deo factum est unum in duo dividunt, ac liberos faciunt suspectos, et legitimum matrimo- nium insidiis exponant: » idem pene ad hunc locum habet S. Thomas.

Cum autem in omni, ut reor, aetate, quae secula Jobi consecuta est, gravissima adulterii imposi- ta fuerint supplicia, non tamen levia fuisse existi- mo ante Jobum, qui ex eorum severitate nefas esse grande et iniquitatem maximam adulterium col- legit. Palestini tempore Isaaci grande peccatum di- cunt esse adulterium, et illud non solum ad mo- dum et adulterum, sed etiam ad totum populum pertinere; unde Gen. xvi, 16 dixit Abimelech ad Isaac, a quo uxorem abstulerat: « Quare imposuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum uxore tua, et induxeras supra nos grande pecca- tum. » Muletari porro hoc ipso Jobi tempore adu- lterium igne non obscure colligitur ex Gen. xxxviii, 24: cum enim apud Judam nurus ejus Thamar accusata esset adulteri, is eam jussit ad ignem duci: « Produce, inquit, eam ut comburatur. » An hoc ignis supplicii tunc Hebraeis in more et Quo po- na lege statuta fuerit in adul- terio.

Pena adulteri qualis aetate Sa- bi.

ferunt puellae, quae in domo patris sui voluntarie perdidit virginatatem, ut eodem loci traditur. Fuisse tamen poenam adulterorum secundum legem mosaicam lapidationem non sinit nos dubitare, quod scribat et pharisei, ut refert Joannes cap. viii, 8, dixerunt Salvatori nostro adducentes ad eum mulierem in adulterio deprehensam: Magister, inquit, haec mulier modo deprehensa est in adulterio: in lege autem Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare. » Ezechiel quoque cap. xvi, 38 satis indicat id genus supplicii in adulteros fuisse apud Iudaeos constitutum, sic enim inducit Deum loquentem: « Judicabo te iudiciis adulterarum, etc. et adducent super te multitudinem, et lapidabunt te lapidibus, » etc.

Sciendum quoque apud varias gentes varia fuisse adulterorum supplicia; quin etiam apud eandem gentem non semper idem, sed alias mitius, alias vero gravius et severius. Dicam primum de Romanis. S. Augustinus lib. III De Civit. cap. v: « Romani, inquit, antiqui in stupro detectas Vestales vivas etiam defodiabant; adulteras autem feminas quamvis aliqua damnatione, nulla tamen morte plecebant. » Fuit igitur apud ipsos varia diversis temporibus adulterorum poena, vel nota publicae ignominiae, vel multa pecuniaria, vel exsilium, vel verbera, vel contusio nervorum, vel castratio, vel etiam mors. Valerius Maximus lib. VI, cap. 1, commemorans eos qui in vindicando adulterio publica poena usi sunt: « Sempronius, inquit, Muses C. Gallium deprehensum in adulterio flagellis occidit: C. Menius L. Octavium similiter deprehensum nervis contudit: Carbo Aetienus a Dibieno, item Pontinus a P. Cernio deprehensi castrati sunt. » Julius Caesar libertum sibi gratissimum, ob adulteratam equitis romani uxorem, quamvis nullo aecusante, poena eadem punivit: lege Suetoniani in utriusque Vita. Julius Capitolinus scriptum reliquit, Macrinum imperatorem adulterii reos vivos simul incendisse junctis corporibus: Aurelianus quoque imperator, referente Vopisco, militem, qui adulterium eum hospitis uxore commiserat, ita punivit, ut duarum arborum capita inflecteret, quas ad pedes militis deligatas subito dimitti jussit, ut discissus ille utrinque penderet. Constantinus Magnus legem sancivit, qua violatores conjugii gladio plecebantur. Tempore S. Hieronymi, qui Constantio impetrante natus est, adulterium morte puniri solum patet ex ipsius epist. ad Immo. de muliere septies icta.

Transeo ad alias gentes. Parthos nulla delicta quam adulterium gravius vindicasse auctor est Justinus lib. xli: apud Aegyptios in adulterio deprehensus virgibus caedebatur ad mille plagas, mulier naso mutilabatur; si quis praeterea mulierem liberam violasset, virilia ei amputabantur; quoniam vero criminis tria non parva damna intulisset, injuriam, corruptelam et liberorum confusionem: vide Diodorum Siculum lib. II Biblioth.

cap. n. Zaleucus, Locrensiem legislator in primis nobilis, legem tulit, ut adulteris utraque oculus cruceretur; cum autem filius ejus in adulterio esset deprehensus, et tota civitas in honorem patris poenam ei remitteret, aliquandiu repugnavit: ad ultimum victus populi precibus, suo prius uno, deinde filii adulteri oculo eruto, debitum supplicii modum legi reddidit; mirabilis aequitatis temperamento sese inter misericordem patrem et justum legislatorem paritatis, veluti scilicet scribit Valerius Maximus lib. VI, cap. v et Elianus lib. XIII Var. Histor. Ac licet apud Athenienses ex lege Solonis, ut in ejus Vita tradit Plutarchus, is qui libere mulieri vim attulisset decem tantum drachmarum poena mulcetur; altamen Hippomenes Athenarum princeps cum filiam in adulterio deprehendisset, eam cum equo juavit: qui clausus eum alimentis careret dentes in puellam ingessit; adulterum vero testatur Suidas per regionem Atticam fuisse ab equis tractum atque disceptum. Saletus Crotoniensium princeps legem tulit, ut mœchi cremarentur vivi; ad cum ipse fratris uxorem polluisset, et cives oratione ejus permoti poenam illam in exsilium commutare vellet, illa magnitudinem culpae animo suo reputans in ignem sponte insiliit, sicut refert Lucianus in Apolog. pro Iis qui mercede conducti serviunt. Apud Turcas ex lege impurissimi Mahumetis, adulteri convicti centum ictibus flagellatur. Ex quibus omnibus lucenter apparet adulterium communi nationum omnium consensu iniquitatem semper maximam fuisse existimatam, cum illud plerique legislatores gravissimis quibusque supplicii afficiendum esse statuerint. Plura de libidinis malo vide apud Cresollium lib. IV Mystag. cap. iv-vi.

12. IGNIS EST USQUE AD PERDITIONEM DEVORANS, ET ONNIA ERADICANS GEMINA. — Crimen hoc ignis voracissimus appellatur, quoniam sicut flamma devastat domum aut silvam penitus, sic adulterium consumit omnia, scilicet opes, nomen, valetudinem corporisque vitam; quod tremendum constat exemplis, ut interitum animae, quod malorum caput est, stileamus. Hic ipse ignis eradicare dicitur gemina, quia prolem auferit legitimum, pro qua adulterinam ingenti damno paeloquo supponit; radicatus etiam evellit omnium bonorum, quae in homine vel natura vel gratia unquam plantavit, stirpes; atque adeo extirpat radicibus exstinctisque seminibus hujusmodi honorum, summa difficultas est ut repullulent, ut reviviscant; et ex assuetudine peccandi resurgat, atque e ceno ad puritatem emergat libidinosus. « Quia nimirum (exponit S. Gregorius) reatus luxuriae non solum, usque ad iniquitatem maculat, sed usque ad perditionem vorat. Et quia quaelibet alia fuerint bona opera, si luxurie scelus non abluitur, immensitate hujus criminis obruuntur: » sic perdit, sicut vorat reliqua, si adessent, bona vel naturae vel moris una ipsa flamma libidinis. Adjungit S. Gregorius: « Ignis est eradicans gemina, quae sunt

Zaleuci memoria nobilitas factum.

Insignis ereticus Hippomenis in filiam in adulterio deprehensam.

Vera. 12. Exitialitas est flamma libidinis.

animae operationes bonae: cui tamen si perverso ordine caro dominatur, igne luxurie omnia bene prolata concremantur: » ita S. Gregorius lib. XXI Moral. cap. ix. Ventus est urens prata, memora, segetes; raroque videas florentem virtute ulla e moralibus animam, quae libidinis exardescit incendio: quod si ulla forte apparet turpitudinis aspersa fuligine, parvam aut fere nullam apud homines commendationem adipiscitur. Eleganter hanc flammam depingit Tollenarius noster in Metr. Paraph. sect. 6 in Eccle. cap. xi sic exclamans:

O quibus facibus ferens
Generosa juvenum studia pessumdat Venus!
Et corda cetera in la collidit solo,
Penitus medullis igne lacitudo vorans!
Non sic amena prata dissipat vapor,
Dum fervet aestu media solstitii dies,
Nocturnae brevis luna precipit rotas;
Non sic honore frondium ornatum nemus
Spoliat superbis flamma populatrix conis;
Non emicant fontium et vena aquas
Ita sorbet alto Sirius laterans polo,
Ut ignis ille Cypridis deperiscit
Animi vigorem, et corporis succum bibit.

Rem hanc illustrat S. Gregorius in I Reg. cap. xv ad tanti malae cautelam in primis accommodatam ingerens monitionem: « Quid est, inquit, libido nisi ignis? et quid de carne et mente exorta virtutes nisi flores? quis enim nesciat, quia si in paleis ignis negligenter exstinguitur, ex parva scintilla omnes paleae accenduntur: qui ergo virtutum incrementa non vult exurere, ita debet libidinis ignem exstinguere, ut per tenuem scintillam nunquam possit ardere. » Aliquanto fusius eandem rem declaravit D. Basilius lib. De Vera virg. indicans ne manum quidem virginis contractandam esse; sic ergo ait: « Sicut cum ignem tangimus ignis indicia per adustiones excipimus, et aut bulle repente tactum consecute turgescunt, ad dolores per fervorem et inflammationem ulcera mox rumpenda miuantur: ita possibile non est, quod ignis amoris attingit ejusmodi tactum innocuum involuntumque perferre; sed aut simili ratione bulle per tactum manus cordi clam subrepunt atque intumescunt, dirasque amoris perturbationes ferventibus et aestuantibus incontinentissimae agitationibus pariunt, ac peccati ulcera continuo rumpenda miuantur; aut animum totum in inimis tam graviter exulceratum indicant. Ignis enim ardens, inquit Job, est in omnibus membris: in quem vero supervenit, cum a radicibus perditur, itaque quoniam in membris omnibus ignis hic ardet, his qui corpus adustione liberum servare insistant, membrorum omnium contactus vitandus est, ne ardentem ignis operationem in membro per tactum non in ea solum parte quem tetigit, sed in toto corpore atque in anima ipsa suscipiant. Si enim dum caudam quis tantum serpentis attingit, caput, magna licet corporis prolixitate disjunctum, ad caudae tactum repente vertitur; et si digito pedis nostri impingente capilli

Contactus membris vitandus est, quod ignis libidinis assuetudine.

capitis mox in sublimi ferantur, et vitiosus profecto contactus etiam, si manu tantum fiat, a capite tamen usque ad extremos unguis ad consensum voluptatis per ejus qui tetigit nutu pertrahit corpus. Ac sicut lapis in aquam cisternae coniectus non solum adjacentem aequae partem, in quam cecidit, agit, verum orbis alios perpetuis vicibus excitans, eos interdum ad ultimos lacune marginis agitando perducit: ita et lascivus oblutus, vel sermo voluptatis delinitus illecebris, in virginis animam velut in undam purissimam vehementer injectus, alias post alias quasi in profundo cogitationes amatorias excitat, ipsamque totam ejus, qui fecit, imaginem sauciam fluctibus agit. » Ita recte Basilius: nam et Ecclesiasticus ait cap. II, 9: « Propter speciem mulieris multi perierunt: et ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. » Et mox addit ibid. vers. 11: « Speciem mulieris alienae multi admirati reprobi facti sunt: colloquium enim illius quasi ignis exardescit. »

Verum si quis illam tangat aestu libidinis quodammodo forentem, multo magis concitabit animum, atque ardentem incendet eo potentius, quo delicatorem habet tactum, et liquidius voluptatem illius persentit; hinc S. Gregorius Nazianzenus Orat. 6, Spiritu sancto vocat, tactum velut rubra laborantem, quem esse perquam studioso coercentium ait. Itaque putant magni viri nullum esse vehementiorem in homine sensum, nullum magis in scelere et flagitio impotentem aut periculosum magis: vere et sapienter Climachus Grad. 43: « Fit, inquit, nonnunquam et ex solo tactu corpus iniquetur: nihil quippe sensu isto gravius, nihil periculosius. » Adit prudens unum factum, qui ne a matre quidem tangi voluit, cum piraticus amans et innocente periculum exhorresceret: tactus enim tam est potens et violenta contagio, ut vel nolenti maculam possit et nequitia stillam aspergere: qua de re Theodoros Studita, vir sanctitatis opinione clarissimus, de sensuum moderatione loquens serm. 4 Catech. ita monuit: « Attraxit quis nolens feminam, et incensus libidine scelus contraxit. » Atque ut melius quod in tactu periculum est intelligamus, aiant viri sapientes summa provisione curandum esse, ut non modo non corpore corpus sive carnem attingamus, praesertim mulierum atque pulchrorum, unde castimonie labe oriri possit; sed ne res quidem alias, quae proxime illo. attingunt, cum in illis quoque fomes sit libidinis et voluptatis. In vestitu, in chirotheca, in sudariolo delitescit Cupido telum ignem ferens: tetigisse uri est. Non est ulla veneti via tam presens, tam noxia: vix tetigit, cum ad cor penetrat, cum vite arcem mors subit: » De vestimentis procedit etiam, et a muliere iniquitas viri, » ait Sapiens Eccl. xlii, 13. Tange mulierem stolam, aut mitram, aut tennes villas, et theristra, non fineam videbis caput exerentem, sed iniquitatem et a ceto Venereis prodeuntem, seque in venas atque pectus insinuantem; hinc vere sapien-

Tactus mulieris maxime periculosus.

Ne quidem aut veritas mulierum aut fomes libidinis tangenda sunt.

terque D. Hieronymus in Vita S. Hilar. asseruit, tactum et jocos esse « moriture virginitatis principia. » Atque illud est maximum demonis illucium, ut ex contactu viri et mulieris, tanquam e leonis ossibus, flamma existat et impure libidinis ardor, unde certa animi pernicies sequitur; quod declarat id quod proditum est a Gregorio Magno lib. III *Dialog.* cap. vii de Andrea Fundanae urbis episcopo, quem salutis inimicus Satan impulit, ut sanctimonialis virginis tergum per jocum et lasciviam manu tangeret; quo ex tactu eos ignite luxurie aculeos persentit, quos nisi divino presidio confirmatus superare non potuisset.

Atque haud scio an hoc ipsum Deus in vetustis caeremoniis significare voluerit, cum in *Levit.* xv, 22, non modo qui polluit corpus tangit, verum etiam qui lectum, sedile, vestem, divino iudicio immundus pronuntiatur; et in eadem lege innumeræ prope sunt immunditiæ quæ tactu concipiuntur, e morticino, ex hominis cadavere, ex alii rebus, de quibus Moyses accurate summi Numinis imperio edixit, quasi tactus epistolium esset infamis putidæ cloacæ, unde sordes et maculae indecentes copiose fluerent; hinc forte apud Hebræos *tangere* idem fuit quod *pollui*, quod aspergi maculis et contaminari. Certe lepra, ut quæ notaret legali immunditia, et ipsum corpus inficeret, dicta fuit apud illos *נגב*, *negab*, id est *tactus*, a radice *נגב*, quod *tangere* significat. Quare prudens optimumque est D. Hieronymi consilium, qui monet, ne quis a virgine aut alia qualibet ejusdem conditionis atque sexus ore degustatos cibos attingat: si non caves, non tam in stomachum melleam placentulam quam in animum lethale venenum dimittis: tactæ aconito carnes necant protinus illum qui gustaverit; quo pantheras modo capi aiunt ferocissimas belluas, et rabie impolentes: ob id aconitum *pardalianches* appellaverunt, ait Plinius lib. XXVII, cap. II. Vere dicam, nullum aconitum tam celeriter tactu perdere: itaque miserrimi illi mihi videntur amatores juvenes, a cupidine, hoc est perniciosissimo demone, subornati ad luxuriam et intemperantem voluptatem, qui virginum crines aliaque musculea amicularum in sinu gerunt, ut blando et insidioso tactu ipsam appetitionem proritent et libidinem incendunt. Hoc profecto est quod aiebat D. Jacobus *Epist.* v, 3, « in luxuriis enutrire corda sua, » et babylonico igni semper novam materiam suggerere, donec Erebi os aperiat, unde semper flammæ erumpentes libidinosos excipiant. Preclare S. Hieronymus lib. I *Contr. Jovin.* periculosissimum esse hoc pronuntiat, et non minus quidem quam si quis ignem violentissimum contigisset; additque ad rem illustrandam: « Narrant et gentiliū fabulæ Mithram et Erichthonium vel in lapide vel in terra de solo æstu libidinis esse generatos; unde et noster Joseph, quia tangere illum volebat *Egyptia*, fugit ex manibus ejus, et quasi ad morsum rabiosissimæ ca-

nis, ne paulatim virus serperet, pallium quod tetigerat abiecit: » hæc ille. Quod si tanta sapientia compos et illustris Pater censet lapidem, terram, pallium ob mulieris tactum libidinem creare posse, et ab eo viros sanctos ut a morsu rabiosissimæ canis presentique veneno refugisse, an expectemus ut lapides ipsi exclant et mutæ res periculi magnitudinem denuntient?

Neque vero fidere sibi ullus debet, quod adolescentiæ annos prætervectus, jam ætatis quamdam maturitatem, ut quidem opinatur, constantiamque attigerit: homo es, et recusare non potes, quin quæ humana sunt, si Deus sinat, patiare. Concupiscentiam forte liberius exultantem insipientemque domuisti, sed non oppressisti penitus, neque exstinxisti. Ut serpens quæ appetita lapidibus et corpore in media via contuso exanimis videbatur, quæ deinde vi naturæ motique excitata peti latebram, inde rursus emergit, vibrat linguam, et venenum spargit: ita voluptas, quam jacentem vi vitæque spoliata esse putabas, levi tactu exstimulata resurgit et mordet, et virus effundit, ut nulla ætas ab eo periculo et labe immunis esse videatur. Quod cum perspicua et quotidiana exempla declarant, et prisca illa et divinis litteris senum, qui non plus annis quam sceleribus onerati in Susanne concupiscentiam exarserunt; tum factum unius viri sanctissimi ad eternam memoriam exitum clare ostendit. Is fuit Ursinus presbyter, qui cum vitam summa in severitate castimoniamque egisset, pene in ipso gremio virtutis atrioque cæli educatus, in morbum incidit, qui lethalis illi fuit: cumque motu et calore omni destitutus jam animam exhalavisse crederetur, accessit illius quondam uxor, cujus tactu atque omni familiaritate quadraginta jam annos abstinuerat: quod omne tempus in sacrosanctis Ecclesiæ ministeriis et divinarum rerum commentatione posuerat: illa dum explorat, an flatus superesset aliquis, et vestigium animæ nondum abeuntis, tetigit, ut fit, ore suo hominis os atque vultum cum ipsa morte luclantis: qui mulieris tactum sentiens, ardore magno collegit vires omnes quæ in corpuseulo esse poterunt ad ea dicenda, quæ pro monito salutari futura essent orbi terrarum: Recede, inquit, mulier, adhuc igniculus vivit, paleam tolle. Hanc tenenda pudicitia curam et superioris cîte merita post paulo benignissimum hominum Parens singulari benevolentia compensavit: nam cepit ager mirifico gestire gaudio, et oculis lætitiæ magnitudinem identibus humanissimoque vultu salutare beatos, gratesque iisdem agere, quod ab arcano cæli domicilio ad solandam humilitatem suam reficiendamque venissent. Ii erant apostolorum duces et christiani mundi poli duo, Petrus et Paulus; in quorum planu et lætissima societate, Deo in æternum fructuros, corpus reliquit. Historiam hæc narrat D. Gregorius lib. IV *Dial.* cap. XI.

43. Si contempsi subire iudicium cum servo meo

Nemo ab deo dicitur libidine blasphemus aut cœdes debet.

Fulchrum facinus Ursini presbyter.

Job cum servis non potestata, sed et rei quitate procedit.

Magistratus non debet facere, nisi quæ de potestate possit de fœdere.

Job optinuit famuliam præses.

ET ANCILLA MEA, CUM DISCEPARENT ADVERSUM ME. — Rem hic piissimum ac milissimum principem dignam Jobus commemorat, quæ universorum principum animis adharere debet, noluisse videlicet se res, quas famuli ancillave controvertendas censerent, pota operarum mercedem vel rerum aliarum pretia, pro summa potestate decernere, sed aliorum iudicium arbitrio ambigua decidi: non enim supercilio potestatis adversarias sibi servorum rationes abigebat aut contemnebat, sed potius sic se servis et subditis accommodabat, ut si ipse in eadem esset servili fortuna constitutus, possit se ab illis defendere, et illos vincere. Quod adstupens D. Gregorius lib. XXI *Moral.* cap. x ait: « Ecce apparet miro modo in potestate principibus potentior, in certamine servis æqualis, in cœtu principum memor regiminis, in certamine famulorum memor conditionis: » sic jus administrat, ut potestatis non meminerit, sed ea faciat, quæ possit sustentare sub habitu servili. Nec otiose vir sanctissimus, dum Jobi juris administrationem commemorat, usus est verbis in *certamine*; sed ut ostendat, quam par debeat esse honor magistratuum honori pugilum, pugil enim in certamen provocatus inepugnabilem exultoricam, nudat pectus, fœdissimum sibi reputans, si superiori ferri potestate putetur solum posse vincere: sic magistratus, sic iudex in certamine iudicii rem sibi facit turpissimam, si in eo non perficiat, quæ etiam nudus et privatus non timeat. In hoc enim stat tota dignitas et præstantia iudicii, quod non timeat a potestatis fine, sed et sine potestate timores fugiat; id quod pulchre monet Cassiodorus lib. VII, dum iudicem sic instruit: « Nec quidquam præsumas facere, nisi quod privatus possis legibus vindicare: ipsa est enim recta administratio, quæ et sine potestate defenditur. » Turpis et infamis est administratio, quæ solum habet potestatis patrocinium, adeo ut extra potestatem posita necessum habeat in conculcationem venire: illa administratio et recta, et præclara, et ingenue homine digna, quæ omnem potestatem exuens in ratione et legibus defensionem invenit, qua vincat.

Potest quoque iudicium hoc loco sine forensi strepitu accipi, ut dicatur Jobus non contempsisse subire iudicium, hoc est, in rebus agendis non aspernatum fuisse famulos; sed iis ex æquo et bono, non vi et pro summo potestatis jure imperasse; nihil illi præcepisse, nisi quod ratio et eorum officii munus postularat, ita ut si, cur ita iuberet, aut fieri vellet, disceptantes interdum, proter servorum usus est, imperitiamque renuentes quærerent: non ut alii summa potestate utentes imperiose responderet:

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas;

sed modeste eis officii sui rationem exponeret, et rationibus illorum leniter auditis, ex æquo res incidentes iudicio quodam domestico suavitate

temperato decideret: hinc facit quod Apostolus monet *Coloss.* iv, 1: « Domini, quod justum est et æquum servis præstate: scientes quod et vos Dominum habetis in celo. » Cui certe monito congruit ratio a Jobo subjecta cum ait:

14. Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus? et tunc quæsierit, quid respondebo illi?

— Sciebat Jobus habere se superiorem et iudicem Deum, cujus esset censorios oculos et iudicium subiturus; a quo ut gratiam iniret, sibi que patronum potius pararet quam irritaret, aut inflammaret iudicem; nihil se in causa disceptanda servis suis et ancillis superiorem iudicabat, cum didicisset Deum miserorum ac pauperum esse iudicem, qui sæpe ab inimicis iudicibus corrupto iudicio et vi aut metu a potentioribus dominis opprimuntur. Ne igitur Deus haberet postea quod iudicare et puniret, rem prius voluit esse iudicatam ab humano, et quantum ipse conjectare poterat, integro atque incorrupto iudice: ita Sanctus nosler. Non ignorat utique Jobus, id quod Sapiens postmodum in suis oraculis expressit *Sap. vi, 6*: « Quoniam iudicium durissimum huius qui præsumit fiet; » sed qua ex parte erit durius et horribilius iudicium faciendum cum presulibus, quam iudicium faciendum cum popularibus? An quia peccata principum majori examine discutientur, vel majori castigatione mulcuntur? minime gentium: omnium enim peccata pari discussione proponuntur, et debita pena præteritur, sive sint peccata popularis sive principis. Unde ergo durius erit iudicium principum? ex eo quod principes et prelati nullum aliud unquam subierint iudicium, sed tunc primo et ultimo aderint iudicio. Sic Galtridus apud Hielmannum in *Alleg.*: « Judentur quotidie in Ecclesia Dei prelati subditos: semel veniet Dominus iudicare prelatos. Quotidianum monachis suis abates videntur exhibere iudicium; sed nunquid melior est abbatum conditio, qui videntur expectare novissimum? Et quam miseri sunt, qui gloriantur, quod videntur humanum evasisse; quam trepidi venient ad divinum? Quam terribile illud capitulum erit, quod semel et nihil deinceps susceperint corrigendum? » Terribile profecto et plane formidandum, quod homo ad supremum iudicium adeo plenum periculi et discriminis cogatur tantum semel venire. Felix qui non semel, nec tunc primum sese iudici sissit, sed frequenter tribunal intrat, examen sustinet, et sententiam subit, et pœna afficitur: hic non habet quod timeat in supremo iudicio.

Aiebat Dominus *Johan. xii, 31*: « Nunc iudicium est mundi: nunc princeps huius mundi ejicietur foras; » et cur princeps mundi perit tunc, et eiectionis fuit foras? inter alia plurima hæc causa insinuat etiam ibi his verbis: « Nunc iudicium est, » q. d. Nunc primum in Dei iudicium venit nullum antea passus examen a seipso nec ab alia creatura passus iudicium; hinc monebat D.

Orta Principes a Deo iudicandi, iudicium ipsi hominum recusare non debent.

Cur principibus et prelatibus iudicium detrahendum sit.

Felix qui ante extremum iudicium hic iudicatur, et penam subit.